

Подія року

У Фастові відбувся Фестиваль кримськотатарської культури «Qırımğa hoş keldiniz! Ласкаво просимо до Криму!»

Анжела ЯРМОЛЮК
Фото авторки

Ми жили цією ідеєю дуже давно, і нарешті все вдалося! Разом із Ахтемом Сеїтаблаєвим, мером міста Фастів Михайлом Нетяжуком, командами Фастівської міської ради, Кримського дому, Krum'ska godyna. Qırım ailesi самовіддано працювали останні тижні. І ось це сталося в День Конституції.

Зворушувало все! І духовий оркестр Збройних сил України з виконанням Гімну України та кримських татар, і урочисті заходи з підняттям прапорів, і вшанування пам'яті загиблих учасників бойових дій на сході. Також була проведена панельна дискусія на тему "Різнобарвна Україна: Сьогодення та

перспективи. Досвід Криму", емоційний перегляд фільму "Чужа молитва" та не менш зворушливе спілкування з режисером стрічки Ахтемом Сеїтаблаєвим після показу.

Різні цікаві майстер-класи та ярмарки доповнювали колорит заходу. І, звичайно, чудовий концерт на площі міста за участі українських та кримськотатарських артистів, який закінчився пізно увечері спільним виконанням пісні "Батьківщина".

Хочемо подякувати всім учасникам і гостям цього прекрасного дня: голові Меджлису кримськотатарського народу Рефату Чубарову, народному депутату Олегові Дунді, постійному представникові президента України в АР Крим Антонові Кориневичу, голові Державної служби України з питань етнополіти-

ки та свободи совісті Олені Богдан, надзвичайному послу Туреччини в Україні Yağmur Ahmet Güldere, заступнику міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Snaver Seitkhalil та іншим. Вдячні за чудові виступи Усейну Бекирову, Ельзарі Баталовій, Фемію Мустафаєву, Анжелі Ярмолук, ансамблю "Мусафир", дитячому ансамблю Qırım ailesi, усім прекрасним українським вокалістам та ансамблям.

Колеги з Фастівської міської ради: Наталія Савченко, Ірина Безкровна, Юлія Кабанова-Шпакович та багато інших заповзято працювали разом із членами команди ініціаторів: Бекиром Аблаєвим, Вікторією Граб, Джемілем Комурджи, Ефтаде Бодуровою та десятками інших безкорисливих і творчих людей.

ГЕОРГІЙ ФІЛІПЧУК

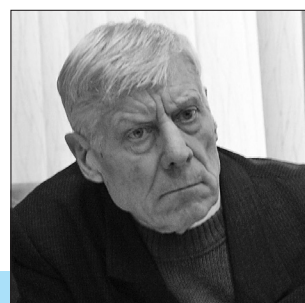
2

АНАТОЛІЙ ТРЕМБІЦЬКИЙ

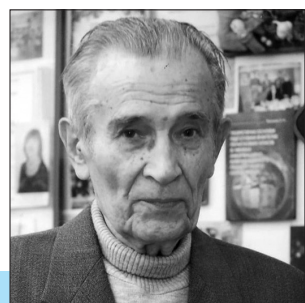
4

ВАДИМ ПЕПА

11

ПАВЛО ПАРАСКЕВИЧ

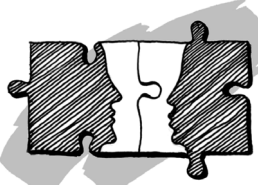

14

ЄВГЕН МАЛАНЮК

15

Георгій ФІЛІПЧУК, академік

Зухвалість і цинізм політиків від “єдиного народу” є безмежними, що засвідчує висловлений 1 липня протест російської делегації в Парламентській асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) у зв’язку з ухваленням Верховною Радою України закону про корінні народи. Ті, які в плавильний казан імперії зла кидали долю сотень народів, знищуючи їхню мову, культуру, історію, ідентичність, здійснювали геноцид проти українського народу, раптом стали, захищаючись інтернаціоналістською демагогією, турбуватися “інородцями” — угорцями, румунами, поляками, словаками, білорусами, греками...

Їхню позицію нібито підтримали Сербія, Вірменія, Угорщина, Молдова... Насправді, ця чергова надумана акція кремлівців спрямована тільки на суто власний інтерес, який вони сповідують, формуючи для України систему конфліктних взаємин із сусідніми країнами, відволікаючи увагу європейської і світової спільноти від збанкрутілої російської агресивної політики експансії, зокрема на європейському континенті. Адже *“московщина дивиться на Європу як на свою здобич, яка раніш чи пізніш — через наші роздори — може бути їхня... У фальшуваних, у підробці москвини мають великий хист”*, — писав французький просвітник А. де Кюстін, який бачив і розумів те (понад 180 років тому), чого не бачать і не розуміють наші національні євнухи-кастри навіть тепер (Павло Штепа, “Українець і москвин”, 1959 р.). Сказане зберігає свою актуальність донині. Справді, чимало наших диморфних політиків та експертів не перестають переконувати суспільство, що проблема стосунків (війни!) з Росією знаходиться лише в неадекватності Путіна, а зміна його іншим, більш “демократичним” московським правителем сформує, очевидно, гуманішню систему відносин. Тішити себе такими ілюзіями або свідомо бути оббріхувачем можна тільки тоді, коли не знаєш історії, фальшуєш її, не волеєш знати правду, догоджаючи чужинцям, присипляючи народ, роблячи його без-

Правда в Рідному Слові

вольним і заколиханим байками про “єдинородство”.

Бо коли українські землі захоплено теперішніми кочівниками-москвинами, восьмий рік продовжується війна і людинобивство, Росія намагається всіма способами знищити нашу ідентичність, державність, а нам продовжують утовкмачувати колонізаторську ідеологію про “єдиний народ”, то яким же (за висловом того ж П. Штепи) *бездонним ідіотизмом є бараняча віра українських “демократів”: мовляв, московський народ є невинний, мовляв, він також страждає під тиранією*.

Така “віра” в російську “демократію” завжди породжувала нескінченні трагедії для українців. Це вже траплялося і в часи новітньої історії, насаджуючи таку маріонеткову не “українську” владу (на кшталт білоруської), яка б забезпечила поглинання України цією варварською імперією.

Відкриті спроби завершувалися Майданами, оскільки дух свободи і віри в непереможність ідеї “своєї правди в своїй хаті” був і залишається найвищою цінністю Українського народу. В Україні і поза її межами мають знати всі, що ніщо і ніхто не може позбавити Народ цього священного і суверенного права. Будь-яка українська влада є життєздатною, коли відчуватиме цю спраглисть народної Волі, не зраджуватиме Україну, сповідуватиме у Слові і Чині Українську Ідею. Усе, що поза цими цінностями, є брехнею, “блекотою”, приводечи таких правителів лише до забуття та народно-го осуду. Культурна, політична, економічна інтеграція з тими, хто усякчасував найгірші риси ординського “Кипчака”, де завжди панує хан-диктатор і суспільний менталітет рабської залежності, не приніс житейських благ жодному народу. Багатовікова традиція номадів-кочівників полягає в перманентному знищенні всього, що не вписується в лекала їх брудних інтересів. Більшовицький, як і нинішній путінський та колишній царський режими, в усі часи переслідували єдину мету — впровадити у всесвітньому масштабі московську доктрину соціального, політичного, духовного, економічного життя. Відчутно, що змінилися тільки риторика, зовнішні форми, але залишилося варварство за своєю сутністю, нагадуючи всім нам проречі царів, псарів і більшовиків. Бо “руські” лише мавпують цінності європейської культури, але дух загальнолюдських чеснот

був для них завжди чужим і неприйнятним.

Здається, що найважливішим чинником для пропаганди все-світнього блюду нинішньою РФ є брехня, що сповна окутала не тільки офіційну державну політику, але й усі важливі життєві сфери. Заперечення брехні вважається там державною зрадою. Адже російська агресія, окупація Криму і частини українського Донбасу, катування й ув’язнення українських громадян, нечувані для ХХІ століття порушення прав людини і міжнародних зобов’язань презентується путінським режимом як захист людини, співвітчизників, державних інтересів Росії.

Тому не вони, а ми зобов’язані запитувати Московію скрізь і завжди, що відбувалося з українцями та іншими народами впродовж ХХ—ХХІ ст. Куди поділися мільйони українців, чому поспіхом, одномоментно українці Ставропілля і Кубані ставали “руськими”, чому в Росії не функціонує жодної україномовної школи, а українські громадські організації репресовані і закриті?

Не перелічити злочинів, скоєних проти українських громадян на тимчасово окупованих територіях. Але чи варто кидати бісер перед тими, хто вкрав вівцю, краде й вовну? Лише дія, спротив, боротьба до перемоги може уберегти народ від упокорення. Проте мусить бути якісно іншою політика стосовно вічно “братерського” ворога.

Чому протягом 2017—2020 рр. Держкомтелерадіо дозволив ввезти в Україну 31 тис. найменувань книг з Росії? Нібито більшість із дозволених книг — це твори світової класики, дитяча та науково-популярна література. І все ж, подібна “нейтральна” експансія нічого доброго не принесе в Україну, оскільки навіть такий книжковий продукт РФ, що нібито не є загрозою національній безпеці, є сутнісним складником політики “руського міра”. Адже “закохані” в російську мову, літературу, “велику культуру”, “історичське веліччя” українські громадяни не є носіями українськості, а радше їх світогляд формується в ніші панросійськості. Саме цей людський капітал (матеріал), створений поза українською мовою та культурою, кремлівці розглядають як плацдарм для своїх майбутніх агресій і проголошення сурогатних ляхловських держав типу “придністров’я, абхазії, північної осетії, лнр чи днр”. Гуманітарна зачистка на території України через мову, освіту, інформацію, книговидавництво, кон-

цертну діяльність, кіно, телеканали, радіо-FM, компрадорську інтелігенцію та чужомовних владоможців, що і донині продовжують певнено “правити” слуханням і мовчазним народом, і є тією найбільш небезпечною і безупинною війною проти України. Адже в Україні незабаром неможливо буде придбати український журнал, газету, а весь простір заповниться “бульварамі”, “фактами”, “комсомолками”, “вестями”, “правдами”, “хуторянами”, “еженедельниками” та ще сотнею назв інших чужинських часописів. Не варто надіятися, що в такому антисоціокультурному просторі формуватиметься повага до державної української мови, національної культурної традиції, власної історії.

У цій антиукраїнській кампанії часто опосередковано і прямо беруть участь представники найвищих органів виконавчої, законодавчої, судової гілок влади, а не просто окремі несвідомі руськомірці. Гадаю, що час для притягнення подібних типів до суворой відповідальності давно настав. Бо не личить у жорстокий період воєнного лихоліття обмежуватися тільки громадським осудом чи засобами *“сюсюкаючої педагогіки”*. Таких фактів, матеріалів, що межують зі зрадою України, нагромадилося чимало. Чого “варті” лише нинішні намагання (небезуспішні) ревізувати і без того “недоношений” мовний Закон; спроби перевести навчання іноземців у вишах України на мову окупанта — державну мову РФ; змінити політику дубляжу в національному кінематографі; масове використання російської в поза-шкільній освіті. Інколи суспільству пропонують компанійщину — “місячник”, “рік” мов, математики чи історії. Наслідки цієї “потомкінщини” відомі старому і малому.

2020/2021 рік також помпезно було оголошено Роком математики в Україні. Результат — кожен третій здавач ЗНО не спромігся здолати мінімальний поріг знань. Прикро, що майже кожен п’ятий показав незадовільні знання з історії України, яка є головним націєтворчим предметом.

В Україні доволі відчутною є тенденція консервації колоніального минулого. Як один з чисельних прикладів — позиція директора відомого харківського видавництва “Фоліо” Олександра Красовицького, що вважає російську мову Харкова особливою “слобожанською мовою”, який потрібен свій правопис та статус регіональної. Або відповідь на те, а звідки беруться такі *укра-*

їнофобки-студентки, як мальцев у харківських університетах, що нецензурною лайкою публічно обзивають державну мову? **Усепрошення!** Ця ментальна зараза і хибна поведінкова норма зрадливої “толеранції” культивується скрізь, всюди, всіма щодо зайд, недругів і відкритих ворогів України. Пам’ятаймо, чим завершилася “харківська українізація” у 20-х роках минулого століття. Трагедіями. Усе може повторитися, якщо здорове суспільство не зобов’яже всіх дотримуватися основних засад Конституції щодо української мови.

Прийнята нещодавно урядом державна програма розвитку української мови на 2022—2030 роки реально, а не формально має утверджувати обов’язковість використання державної мови (особливо для працівників органів влади та місцевого самоврядування) та не допускати її дискримінації; масово впроваджувати курси з вивчення української; реалізувати заходи щодо значного покращення якості викладання державної мови в усіх закладах освіти; популяризувати українську мову на Батьківщині і за кордоном, забезпечувати масштабну політику перекладу українською досягнень світової культури; сформує, нарешті, національний інформаційний простір... Усе це є стратегічно важливо для національної безпеки України, оскільки українська мова є для нас найпотужнішою зброєю в боротьбі з Московією.

Ще 140 років тому (1881) царський апологет О. Дондуков-Корсаков так описував найбільшу загрозу для імперії: “Заміна малоросійською мовою мови російської у викладанні, хоча б навіть у початкових школах, заміна російських підручників написаними малоросійською мовою, логічно призводять у майбутньому до запровадження малоросійської мови у вищих навчальних закладах і до заміни нею мови державної у законодавстві, суді й адміністрації, загрожує незліченними ускладненнями та **небезпечними змінами** у державному ладі єдиної Росії” (кн. Українська ідентичність і мовна політика в Російській імперії, 2013).

Тому допоки *“толстови”* базикатимуть у ПАРЄ, українці як націєдержавотворчий Народ мусять обстоювати на власній землі свою Правду, Волю і Долю. Духовний світ Української Мови! Бо, як говорив великий серб (не з таких, що підтримують нині ординську Росію) *Стефан I Неман, засновник династії володарів Сербії (XII ст.):* “Народ, який губить свої слова, перестане бути народом”. Наша Правда міститься в животворному Рідному Слові!

Етюди зі «світлого» минулого

ли захват у всіх, хто встиг розгорнути книгу, що вийшла нещодавно. Зала почула слово про книгу колишніх політв’язнів, борців за волю України Василя Овсієнка і Олеся Шевченка. Виступила на презентації сестра поета Василя Стуса Марія. Змістовними, аналітичними були виступи промовців-студентів — філолога Антона Іщука та журналіста Данила Гайдамахи.

Читачі звернули увагу на різну, символічну обкладинку книги, на якій зображено скульптурну композицію Бориса Довга-

ня “Поет і кат”, а також неймовірно виразні епіграфи до книги — рядки з поезій Василя Стуса, Ліни Костенко і Тараса Шевченка.

Під час презентації авторка не піднімала голови — ставила автографи на придбаних читачами книжках.

Уривки з книги *Маргарити Довгань “Етюди зі «світлого» минулого”* читайте в наступних числах “СП”.

Власн. інф.

Фото із соціальних мереж

Маргарита Довгань зі своїми читачами

30 червня 1941 року з ініціативи Організації українських націоналістів під проводом Степана Бандери проголошено Акт відновлення Української держави. Цей історичний документ був прийнятий Українськими національними зборами, що відбулися в будинку Товариства “Просвіта”, на яких були присутні понад 100 делегатів з усієї України, а також представник УГКЦ Йосип Сліпий. Ярослав Стецько виголосив Акт відновлення Української держави з балкону будинку “Просвіти”.

“Це був початок нового етапу боротьби за Українську соборну суверенну державу, виклик українського народу поневолювачам — сталінському тоталітаризму та фашистській Німеччині, що розпочали цю бойню заради перерозподілу світу. Акт відновлення Української держави привітав у своєму пастирському посланні митрополит Андрей Шептицький.

За відмову відкликати Акт Степана Бандеру та Ярослава Стецька заарештували та ув’язнили у концтаборі Заксенгаузен. Нацисти почали масові арешти та розстріли членів ОУН. Звістку про відновлення Української Держави понесли на Східну Україну понад 6000 оунівців, розділених на три похідні групи, які повсюди утворювали українську адміністрацію та осередки ОУН.

У розпал світової бойни, коли більшість європейських народів

Слава Україні! Героям Слава!

У Львові відзначили 80-річчя проголошення Акта відновлення Української держави 30 червня 1941 року

стогнали під німецьким чоботом в неволі, українська нація змогла піднятися з колін і проголосити Українську Державу. Маємо бути свідомими того, що творці проголошення Акту відновлення Української держави, героїчна боротьба ОУН-УПА привели нас до Української незалежності, і сьогодні

їхній подвиг надихає героїв, що збройно боронять Українську державу”, — наголосив голова Львівського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Ярослав Пітко.

З нагоди свята на площі Ринок, 10, відбулось віче, організоване Львівським обласним об’єд-

нанням ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, у якому взяли участь патріотичні громадські організації, політичні партії, представники влади.

Прес-служба
ЛОО ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

Витяг

Акт відновлення Української держави 30 червня 1941 року

1. Волею українського народу Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української Держави, за яку поклали свої голови цілі покоління найкращих синів України.

Організація Українських Націоналістів, яка під проводом її Творця й Вождя Євгена Коновальця вела в останніх десятиліттях кривавого московсько-більшовицького поневолення завзяту боротьбу за свободу, визнає весь український нарід не скласти зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена Українська Суверенна Держава.

Суверенна Українська Влада запевнить українському народові лад та порядок, всесторонній розвиток усіх його сил та задоволення всіх його потреб.

2. На західних землях України твориться Українська Влада, яка підпорядковується Українському Національному Урядові, що створиться у столиці України — Києві з волі українського народу.

Хай живе Суверенна Соборна Українська Держава!
Слава Україні! Героям Слава!

Світлана МАСЛОВСЬКА, в. о. голови Чернівецької обласної “Просвіти”

На Буковині подібного немає. Уже впродовж декількох років у селі Добринівці, на Заставнівщині, активно діє військово-патріотичний, духовно-просвітницький табір, де буковинська молодь гартує силу й дух! Другий рік поспіль тут відбувається національно-патріотичний, духовно-просвітницький, військово-спортивний захід до дня народження головного командира УПА, генерал-хорунжого Романа Шухевича “Стежка Шухевича”.

Цікаво було спостерігати за підготовчим процесом цього заходу, де усім, практично всім, заправляє молодь. Безумовно, організаційне керівництво — за “правосекторівцями”-просвітниками, котрі частину свого життя віддають захисту України на її Сході, до того ж, завжди тільки на “нулівці”, а іншу — військово-патріотичним вишколом старшого школярства та студентства Буковини. Тож у таборі кипіла робота! Хлопці розкладали намети, робочі столи, тренувальну “зброю”, монтували стенди й плакати, дівчата

підносили матеріали, допомагали жінкам із ГО “Крик душі” (дружини й матері учасників бойових дій на Сході України) та добриновецьким газдиням, які паралися біля величезних казанів на імпровізованій кухні.

Хочеться віддати належне чоловікам-воjakам, котрі, знаючи війну достеменно, зсередини, набивши чималі гулі в перші місяці московської агресії, нині готують гідну зміну, аби в майбутньому бути готовим до будь-яких несподіванок від північного сусіда.

Організовуючи масові заходи, вдруге запропонували “Стежку Шухевича”. Звісно, той шлях — умовна назва, бо Шухевич не ходив Добриновецьким лісом, але відрізок від табору до місця загибелі юних музикантів-упівців, яких підступно й жорстоко розстріляли московські сатрапи у 1940-х роках — це дорога сили й духу, неабиякої й відповідальності, ненависті до ворога й любові до України!

На цей забіг зібралося багато буковинської молоді, учасники бойових дій на Сході України, духовенство Чернівецької єпархії ПЦУ, родини з маленькими дітками й школярами, активні про-

Військово-патріотичне виховання “Бійся, ворог, тут ти отримаєш опір”

Так висловився керівник ГО “Тактична група 4.5.0.” (голова — просвітянин Олександр Паращук, позивний “Лев”), яка організовує військові вишколи молоді в Добриновецькому лісі на Буковині. Нещодавно тут вдруге відбувся захід “Стежка Шухевича”.

світляни й громадськість краю. Все для того, аби випробувати свої сили, отримати гарт на 8-кілометровому марш-кидку, взяти участь у спортивних змаганнях, довести собі, що такі є порох у порохівницях!

І ось довгоочікуваний старт-постріл Лева, і ми рушили в дорогу. Юні — бігом, а родини та решта охочих — швидкою ходою. Сказати, що шлях був складним — ні! Хоча лісова дорога вщент розбита й розмита зливами, все ж трохи просохла. Торік було важче, бо увесь час лив дощ, ми ковзалися на слизькій глині, падали, але йшли вперед. Цьогоріч — погода ідеальна, хоча синоптики обіцяли 90 відсотків опадів.

Дорогою спілкувалися про високе, духовне. Інколи через силу, але вперто брали високі пагорби та разом із дітьми, ніби на санках, з’їжджали стрімкими спусками.

Коли на високій горі показався великий дерев’яний хрест — на честь патріотів-музикантів, з полегшенням видихнули: ми дійшли! Поминальна літня за загиблими в усі часи за волю України від священників ПЦУ додала благодаті й сили, щоб повернутися в табір. Тож до фінішу ми добралися швидко. А там — неймовірні сюрпризи!

Перше слово після кросу — капелану-священнику, настоятелю Свято-Миколаївського храму Чернівецької єпархії ПЦУ с. Добринівці о. Ростиславу Семенчуку, який благословив зібрання, подякував організаторам і учасни-

кам за свято єднання поколінь у відданості Україні.

Далі — продовження вишколу для тих, хто претендує на перемогу: підтягування на перекладині, кидання “гранати” в ціль (“голова Путіна”) і переможцю приз — м’ясна консерва з написом “Сепар у сметані”, розібрати і скласти “автомат Калашникова”, стрільба з пневматичної рушниці, відтискання від землі, біг з перешкодами тощо.

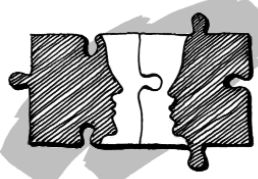
Ще ми слухали чудовий концерт, який підготував відділ соціалістики Чернівецької міської ради. Юні й дорослі артисти подарували море емоцій від українських народних, ліричних пісень, патріотичної музики, колоритних таночків. І традиційно — козацька кухня! Український борщ, овочеві салати, картопля з сардельками, бануш та узвар, якими ми наситилися досхочу і з ентузіазмом наблизилися до сцени, адже судді вже готові виголосити результати змагань і головного переможця. Всі родини, які брали участь у забігу отримали іменні настінні годинники, або казани для юшки, малюки — дитячі іграшки, солодоші. Найспритніші — сувеніри-макетки зброї, а крутий велосипед за 500 євро дістався Івану Одовічуку, котрий лише на 1 бал обійшов у різних видах змагань ще одного претендента і таки переміг! Ну і підсумкове слово від Олександра Паращука:

— Хочу щиро подякувати всім, хто сьогодні взяв участь у справжньому вишколі, своїм побратимам і юнакам, котрі 5 днів готува-

ли табір до цієї події, хто готував смачний обід, хто дарував музичні вітання, хто приєднався та допоміг втілити в життя цей важливий проєкт. Щиро дякуємо Андрію Антонову (ТОВ РОМА), Володимирі Морозу (Чернівціжитлобуд), Голові Чернівецької обласної Ради Олексію Бойку, Олександру Побережному, Володимирі Віщуку, Юрковецькій громаді (голова Віталій Шафер). Разом ми — сила! Бійся, ворог, ти на Буковині отримаєш опір! Жодна людина не народжується для війни, але настає час, коли потрібно брати зброю в руки і боронити свою Батьківщину. Саме тому ми всі тут, однодумці — візирь борців за незалежність України.

“Тактична група 4.5.0.”, наші захисники з “Правого сектору”, просвітяни краю зуміли об’єднати нас — таких різних за віком, професіями, характерами, але однаковими у любові до України — чудову молодь і дітей із Чернівців, Хотинщини, священників, педагогів, підприємців, громадськість. Чудовий виховний захід не лише гартує, а й формує загопи самооборони територій громад. Шкода, що на подібних заходах, які формують національну свідомість, де будується майбутнє України не за державні кошти, а завдяки меценатам-патріотам, не було жодного представника влади. Прикро, що Заставнівщина, на території якої відбувалася така імпреза, теж не представила гідну команду цього вишколу, який воїстину пише історію нової держави.

“Просвіта” дякує за співпрацю Сашкові Паращуку, організаторам-побратимам Лева і юній зміні — хлопцям і дівчатам, котрі створили незабутнє свято українськості та подарували море вражень і, головне, надію: Україна є і буде — у світі і в наших серцях.

“Український клуб” і “Просвіта” в Кам’янці-Подільському

— *Анатолію Михайловичу, на конференції, приуроченій ще й 115-й річниці з часу створення “Просвіти” в Кам’янці, я жодного слова не почула про “Український клуб” (тоді вимовляли “клуб”), який відіграв вагому роль у становленні молодой української держави. Чому історики й досі так старанно замовчують цю сторінку в літописі Кам’янця?*

— У вітчизняній історичній науці більш пріоритетного значення набуває звернення до ролі особового чи родинного аспекту в творенні історії й культури України, оскільки саме людський вимір є головним критерієм, який визначає духовність і віковий потяг українців або цілих родин до історичної правди.

Подільські науковці визнають, що історія України є персоналіфікованою, адже всі об’єктивні процеси суспільно-політичного розвитку проходять через індивідуальний досвід особистості. Визнаючи значні заслуги Костя Солухи як головного стрижня родини Солухи-Приходька-Герасименка-Філя у державно-суспільному житті українського народу, все ж залишають поза увагою системне вивчення цієї родової української еліти. Аналіз наукових здобутків істориків і краєзнавців свідчить, що переважним напрямом їхніх досліджень є українська історія “взагалі”, а не вивчення історії життя й діяльності конкретних особистостей, або ж цілих родин як надважливого складника відтворення процесу формування багатовікової історії та культури України, в історії якої, як і в “історії кожної держави, кожного народу, є свої світла й тіні, а постаті ясні й темні, є лицарі й нікчеми...”.

Відповідаючи на запитання, чому історики й досі не висвітлюють діяльність “Українського клубу”, який відіграв важливу роль в історії Кам’янця у роки Української революції 1917–1921 рр., варто зауважити, що хоча погляди науковців зосереджені на висвітленні багатоаспектної діяльності Подільської “Просвіти”, проте поки що не створено ґрунтовної історії “Просвіти”, не написана монографія про лікаря, науковця і просвітителя Костя Солуху. Напевне, ще не прийшов час розкрити історію “Українського клубу” та систематизувати персоналії цих громадсько-просвітницьких товариств, оскільки в їх діяльності брали участь цілі родини (Ватичі, Вікули, Герасименки, Приходьки, Січинські-Січинські, Солухи, Туркало, Чехівські та багато інших).

— *А як Ви натрапили на ці архівні документи? Багато дослідників навіть нічого не чули про “Український клуб”.*

— Намагаючись розв’язати наукову проблему — створення колективного (просопографічного, соціального) портрету відомої української родини Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів, знакової в державному, суспільно-просвітницькому, науково-культурному, педагогічному і релігійно-богословському житті України та української діаспори Німеччини, Словаччини, США, Франції, Чехії, з метою реконструювати багатогранні життєві шляхи і багатоаспектну діяльність конкретних представників родини, об’єднаних спільними чинниками, при яких кожний член родини розглядався в часово-просторовому вимірі як особистість та індивідуальність, мені довелося опрацювати май-

Анатолія Михайловича Трембіцького я сподівалася зустріти на урочистій конференції, присвяченій 160-річчю від дня народження Костя Солухи, яка нещодавно проходила в бібліотеці, названій його ім’ям. Адже він, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, завідувач Хмельницького міського відділу Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України Національної академії наук України, член Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, написав близько 700 наукових дослідницьких праць! Серед них — одна з найважливіших, так би мовити, суто для мене як голови “Українського клубу” — про “Діяльність “Українського клубу” в Кам’янці-Подільському (1919–1920 рр.)”.

же всі часописи (газети, журнали, вісники тощо), які виходили у роки Української революції 1917–1921 рр.

У газетах “Народна воля”, “Наш шлях”, “Новини”, “Подольський край”, “Робітничая газета”, “Слово”, “Трудова громада”, “Україна”, “Шлях” та інших були виявлені матеріали про створення і діяльність “Українського клубу”, про який мені, як досліднику життя і діяльності відомого громадсько-просвітницького діяча Євфимія Січинського, не було нічого відомо. Мене це зацікавило і, у співпраці з сином Андрієм, ми зібрали по можливості усі наявні матеріали, опублікували статтю “Діяльність “Українського клубу” в Кам’янці-Подільському (1919–1920 рр.)” у збірнику наукових праць “Освіта, наука і культура на Поділлі” (2009) та виступили з доповіддю ““Український клуб” у Кам’янці-Подільському — осередок суспільно-просвітницької та культурно-освітньої роботи (січень 1919 — грудень 1920 рр.)” на Всеукраїнській науковій конференції “Кам’янець-Подільський — остання столиця Української Народної Республіки” (2009).

— *Спочатку була “Просвіта”, а потім “Український клуб”? І вони працювали паралельно?*

— У 1868 р. розпочала свою працю наймасовіша громадська організація “Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка”, яке й досі переконливим словом несе в народ знання української мови, історії, традицій та звичаїв рідного народу, знання про віру, культуру, свою націю.

У грудні 1905 р. у Кам’янці-Подільському було організоване, а у квітні-травні 1906 р. зареєстровано Подільське товариство “Просвіта”, яке вже 115 років проводить свою просвітницьку справу. Його засновниками та першими членами були відомі особистості: поети Олександр Олесь-Кандиба і Микола Вороний, Євген Чикаленко, Симон Петлюра (під псевдо Полтавець), Володимир Чехівський та інші.

У роки Української революції 1917–1921 рр., а саме в 1919 р. на Поділлі відбувалися помітні перетворення в культурно-освітній сфері. Вже у січні національно свідомо інтелігенція, зокрема й члени Подільської “Просвіти”, з метою поширення освіти серед населення краю та координації діяльності усіх громадсько-просвітницьких, культурно-освітніх і професійних товариств, заснувала “Український клуб” у Кам’янці-Подільському та обрала Раду старшин клубу. Члени Ради, ке-

руючись Статутом новоствореної інституції, проводили запис у члени Клубу, але лише за рекомендацією старшин і при сплаті вступних членських “вкладок при записі — 50 гривень”. При цьому урядовці центральних і місцевих установ, старшини Української армії, члени політичних і громадських інституцій мали право купувати одноразові квитки на вхід до Клубу, як гості, який коштував 6 гривень. Крім того, члени й гості Клубу “діставати обід по зниженій ціні”.

— *А хто ж входив до Ради старшин клубу?*

— Організацію діяльності “Українського клубу” забезпечувала Рада старшин клубу, до якої були обрані Кость Солуха, Віктор і Євген Приходьки, Євфимій Січинський, Володимир Чехівський та інші.

— *Яку роботу проводив саме “Український клуб”?*

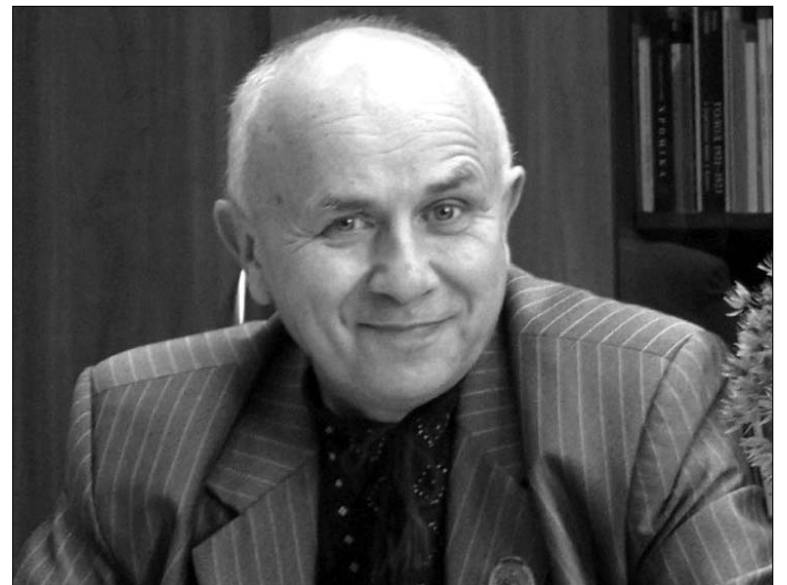
— У діяльності “Українського клубу” в Кам’янці можна виділити такі дуже необхідні для тогочасної спільноти основні напрями діяльності: організаційна, культурно-масова, лекційно-просвітницька, освітня, благодійницька.

— *І серед них які найважливіші заходи?*

— Значну увагу Рада старшин клубу приділяла проведенню таких важливих для тогочасної спільноти заходів, як-от:

— регулярне проведення засідань із розгляду планів роботи Клубу і нагальних питань його діяльності; організація секційної роботи (бібліотечна, драматична, лекційно-літературна, музично-вокальна); робота комісії (організації вечірків і розваг, фінансово-господарська); сприяння громадсько-просвітницьким і культурно-професійним інституціям (Кам’янецька філія Всеукраїнської спілки лікарів, Селянська соціалістична спілка, Союз українок, Союз українських жінок, Українське технічне товариство, тощо);

— організація і проведення спільно з науково-освітньою та культурною громадськістю міста вечорів об’єднання громадянства; улаштування концертів (Українського національного хору, щедриків і колядок на свято Водохреща), вечорів камерної музики під орудою Гаєвського і Камінека, новорічних свят і святкових жіночих вечірків; організація виступів приїжджих і місцевих артистів (кобзар В. Ємець, скрипач-віртуоз Р. Придаткевич), театральних-артистичних труп (Київський молодий театр); проведення урочистих засідань із нагоди різних свят, ювілейних подій та дат, регулярне проведення інших розважальних заходів із танцями;

— організація і регулярне відчитання із просвітниками, професорсько-викладацьким складом університету безплатних науково-популярних лекцій на різні актуальні теми (7 вересня 1919 р. В. Чехівський прочитав лекцію “Робота партії старого порядку в часи революції”, а 13 листопада 1920 р. В. Січинський — “Відношення західноєвропейського громадянства до українського руху в зв’язку з подорожжю Української республіканської капелі”); поширення науково-популярних знань серед населення міста, учителів середніх і народних шкіл, урядовців, церковнослужителів, вояків української армії (3 і 7 вересня 1919 р. з лекціями виступив В. Чехівський);

— заснування і підтримка науково-популярного закладу — українського народного університету (перший голова Ради лекторів університету В. Чехівський);

— сприяння організації і проведенню різних благодійних акцій спрямованих на збір коштів для незможного студентства, хворих і поранених вояків української армії, на боротьбу з інфекційними хворобами; жертвування на Товариство Червоного Хреста та український народний університет; надання приміщень для проведення різними товариствами (Союз українок, Українське технічне товариство тощо) зібрань та секційних занять.

— *А яка роль відводилася Кості Солусі?*

— У діяльності “Українського клубу” значна роль відводилася члену Ради старшин клубу Кості Солусі, який був одним із співорганізаторів творення Клубу, і його всі члени Ради старшин вважали “головою” (беремо у лапки, оскільки всі рішення Ради старшин приймалися голосуванням, але думка Костя була переважаючою і до неї завжди прислухалися). Активними членами “Українського клубу” також була його донька Тетяна (у повоснні роки член Виконного органу ДЦ УНР в екзилі) і його зять Євген Приходько (у повоснні роки голова Представництва ВО ДЦ УНР в США).

— *У нашому місті нині також діє “Український клуб”, що відновив роботу майже через сто років. Які завдання, на Вашу думку, стоять перед членами клубу сьогодні і яка його роль у сучасному духовно-мудрому відродженні?*

— Від знання історії творення

та діяльності “Українського клубу”, а також історії відомої української родини Солухи-Приходька-Герасименка-Філя, залежить багато, оскільки лише ті, хто знає свою історію, минуле, знають дорогу в своє майбутнє, майбутнє своєї держави.

Головним завданням “Українського клубу”, на мою думку, має стати його перетворення на погоджувальний і координаційний осередок усієї суспільно-просвітницької та культурно-освітньої діяльності усіх громадсько-просвітницьких організацій та громадсько-професійних об’єднань, що діють не лише у Кам’янці-Подільському, але й на теренах Хмельницької області. Члени клубу мають одночасно брати участь у діяльності інших громадських і професійних осередків краю.

“Український клуб” має стати головним офісом усіх суспільно-просвітницьких об’єднань, культурно-освітніх осередків і громадсько-професійних організацій, де б відбувалися різні заходи (зібрання громадських і професійних осередків, наукові засідання у різних формах, концерти та вистави, проводилися виставки та вечори відпочинку, тощо) за широкої участі громадянства.

Благодійна та волонтерська діяльність “Українського клубу”, його активна участь в національно-культурному та духовно-просвітницькому житті громад Хмельниччини, мають бути головним чинником поширення національної свідомості і пробудження соціальної активності серед жителів області та Кам’янця в цілому.

— *Дякую за таку важливу знахідку та цікаву розмову.*

— І Вам дякую за виявлену зацікавленість до моєї скромної персони і моїх надбань, зокрема, про українську родину Солухи-Приходька-Герасименка-Філя, члени якої пройшли через горнило тоталітарного режиму та брали активну участь у державному, суспільно-просвітницькому, науково-освітньому та культурному житті України та української діаспори Аргентини, Італії, Канади, Німеччини, США, Чехії.

Інтерв’ю записала
Юлія ЛІСКУН,
голова кам’янецького
“Українського клубу”,
членкиня НСЖУ і НСКУ,
перекладачка, поетеса

Копаний м'яч учити боронити і здобувати.
Іван Боберський (1873–1947)

Шляхи формуванням спортової термінології – це переважно актуалізація очевидних значень слів і показова спроможність чи неспроможність кожної мови-нації по-різному, з огляду на мотивацію, називати той самий вид спорту чи спорт узагалі.

СПОРТ

Лексема спорт зайшла в мови світу переважно через англійське посередництво, сягаючи, звісно, латинської мови-основи: англ. sport < disport “розвага, забава” < фр. desport, що похідне від дієслова desporter “шукати розваг, забав”, букв. “відносити, відволікати (від роботи)”, утвореного за допомогою префікса des (< лат. dis- “роз”) від дієслова porter “нести”, що походить від лат. portāre (ЕСУМ 5, с. 380–381). У найпоширенішому значенні в нашій мові – це “складова частина фізичної культури, засіб і метод фізичного виховання, система організації, підготовки і проведення змагань за різними комплексами фізичних вправ” (СІС 2000, с. 855). В основі багатозначного англійського слова sport лежать поняття змагання, розваги, забави, гри, тобто первісне латинське значення слова (АУС, с. 1387).

В українську мову це слово, очевидно, потрапило наприкінці XIX століття, проте відразу ж отримало питомий відповідник змаг (< змагатися, а також похідники змагун, змагунка як учасники змагань) і обросло прикметниковим суфіксами -ов чи -ивн: спортовий чи спортивний та іменниковим -овець: спортовець чи змагун (змагунка) на протилежну до англійського запозичення спортсмен (sportsman).

У творенні цих питомих термінів першорядна роль належить батькові українського тіловиховання професорові Івану Боберському (1873–1947), який змалку сповідував науку батька-священника: “Думай по-українськи!” (с. 11). Про Боберських родом з Дрогобиччини казали: “всі Боберські були люди з характером і в усіх обставинах трималися свого” (Сова А. Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції. Львів: Апіріорі, 2017, 229 с., с. 8 – далі Там само). Ось це “тримання свого” професор Боберський – найкращий фахівець з німецької філології на всю Австро-Угорську імперію серед неавстрійців – показав на прикладі творення питомої спортової термінології: “Любимо згинати голову наліво, або направо, як плакуча верба над водою, любимо заливатись слезами, замість братись до діла, і в нікого не просити ласки” (Там само, с. 9). Він взявся до діла!

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРІОН

38. Спорт, Гол, Футбол!!!

Викладаючи у Львівській академічній гімназії, наприкінці 1906 року І. Боберський організував перший для українців тіловиховний осередок, у назві якого чи не вперше використав не просто слово “спорт”, а його похідний прикметник із суфіксом -ов, що 1933 року вилучений з правопису як “націоналістичний” – Український спортовий кружок (УКС) (Там само, с. 32). Не менш важливе вживання етноприкметника “український” ще за 12 років до постанови національних держав ЗУНР і УНР.

Водночас він шукає і запроваджує питомі національні відповідники для означення іншомовних понять, зокрема гімнастика – це “руханка”, ранкова гімнастика – “прорух”, зал для занять – “рухівня”, “для означення цілого напряму діяльності вживає слово “тіловиховання”, “тілесне виховання”, а для спорту – “змаг” (Там само, с. 21). Ось як вписане це слово в контекст від самого І. Боберського: “В цих роках (1909–1910 – І. Ф.) запізналась молодь з руханкою і змагом та способом, як їх провадили товариства і школи в інших державах Європи. Зацались гри без м'яча і з м'ячем а також народні вправи. Це так звана легка атлетика: хід, біг, скок, мет (зверніть увагу на характерні для української мови іменники, що утворені способом усичення від інфінітивів – І. Ф.), творилися дружини (команди – І. Ф.) і клуби без уставу” (Там само, с. 24).

Як творили цю термінологію? “З кращих руханковців-спортівців проф. Боберський творив гурток провідників, які сходилися під проводом професора раз або два рази в тиждень, і кожний підготував доповідь на основі чужих, заграничних підручників і укладав відповідні прави до дискусії й устійнення української руханково-спортової термінології. В справі нових українських руханково-спортових термінів провідники радилися з лінгвістами, і після дискусії над доповіддю та устійненням нових руханково-спортових вправ і зв'язаних з ними термінів кожний провідник записував нові термін в своєму нотатнику” (Там само, с. 36). Ось деякі з них: ситківка (теніс), гаківка (гокей), дужання (боротьба), лещетарство (лижний спорт), наколесництво (велосипедний спорт), стріляння до влучі (стрільба), відбиванка (волейбол), совгарство (ковзанярський спорт), санкарство (санний спорт), пливачтво (плавання) та ін. (Там само, с. 70).

ФУТБОЛ

Офіційно першим футбольним матчем в Україні вважають матч у Львові 14 липня 1894 року між командами Львова і Кракова. А сам футбол як гра кодифіковано футбольною асоціацією Англії 1863 року.

Першу працю на теми футболу (англ. football – букв. “ножний м'яч”, що утворено способом складання з іменників foot “ступня” + “м'яч” – ЕСУМ 6, с. 142) видав 1900 року у Львові один із засновників українського гімнастичного товариства “Сокіл” Володимир Лаврівський з промовистою назвою “Копана (Association Football)”, а вже 1906 року Іван Боберський презентував працю “Забави і гри рухові. Частина III. Копаний м'яч” (Там само, с. 36–37), який, до речі, під час ігор у копаний м'яч був суддею (Там само, с. 33).

Історичними для нас є спогади про зародження копаного м'яча (футболу) в Україні, зокрема Галичині, від сина Івана Франка Тараса, де він зазначає, що український спорт (змаг) у Львові постав з маївок, де збиралася молодь на прогульки за місто. Звідкись там одного разу узявся м'яч: “Став осередком заінтересування цілої молоді випер відразу інші забави, крім кічки (гилки) і переможно вдержується до сьогодні на першому місці серед інших спортивів. Але початки були трудні. Професор (І. Боберський – І. Ф.) не знав, що з м'ячем робити. Як філ'ольог, чув щось про гартастум, але правила англійського союзу копаного м'яча були йому чужі й невідомі. Найлегше йшло з уставленням воріт: хлопці наскидали по дві купи блюзок і шапок – і брамки були готові, віддалені від себе на яких 150 метрів. Вся молодь ділилася на дві величезні дружини (команди гравців – І. Ф.) і на безмірному гришці чекала нетерпеливо на початок гри. А початок був дуже оригінальний. На середині гриша лежав на землі м'яч, а з обох сторін розбігалися проти себе два провідники дружин, найліпші бігуни й в повнім бігу мали копнути м'яч. Потім наставала загальна чудова копанина і пекольний вереск. М'яч крутився як тріска в ополонці, копаний рівночасно в стиску, не мав виходу з-поміж ліса ніг. Коли ж виривався десь щасливо, зараз гнали за ним завзятуші купи копунів (футболістів – І. Ф.), окружали збитою масою і ногами куди попало, переважно по кістках товаришів. Згодом слабші підкошені відступали, стиск проріджувався і можна було десь колись

стрілити ворота”. Відтак професор І. Боберський запросив із Праги фахового тренера п. Льюмоза, який і навчив копунів секретів копаного м'яча (Там само, с. 39–40).

Саме Іван Боберський, навчаючись у Граці та Відні і пізнаючи німецьку та шведську гімнастичну системи (тобто будь-які види фізичних вправ), запроваджує в Дрогобицькій гімназії “досі невідомі або малознані європейські рухові ігри та забави, зокрема англійську гру “футбол” (Там само, с. 17), яка стала першим видом спорту у новоствореному 1906 року Українському спортовому кружку (Там само, с. 35, 36). Проте цю гру українці називають по-своєму: копаний м'яч, або копанка (наприклад, 1921 р. “Союз копаного м'яча”, Львів за аналогією до “Association Football”) як і самих гравців (давня назва грач, грачі), про що, наприклад, свідчить цей промовистий уривок: “Основниками першого українського спортового клубу в Галичині були перші члени дружини копаного м'яча. Їх було одинадцять – воротар (1), залага (2) (захисники), поміч (3) (півзахисники) і напад (5). На крилах нападу все грали найкращі бігуни” (Там само, с. 33). Були й інші назви гравців за функціями: заложник (захисник), помічник, крайник, злучник, чільник (нападник) (за матеріалами монографії Оксани Вацеби “Нариси з історії західноукраїнського спортивного руху”).

З огляду на теперішню питому термінологію ампула гравців, які можуть змінюватися, розписано як захисники (4), півзахисники (4), нападники (2).

Нападників часом без потреби називають “форвардами” або, калькуючи московську мову, – нападаючий. В англійській мові forward [ˈfɔːwəd] – це омоніме, багатозначне і різночастиномовне слово:

1. а 1. передній; 2. передовий, прогресивний; 3. готовий до чогось; 4. зухвалий, розв'язний;

5. ранній, скоростиглий; 6. передчасний;

2. adv вперед, далі;

3. v 1. прискорювати, допомагати, сприяти; 2. відправляти, пересилати, надсилати;

4. спорт. нападник (не нападаючий!) (у футболі) (АУС, с. 528).

Позаяк постійно змінюється тактика гри і позиція гравців, то виникають і додаткові назви зазвичай англійського походження, серед яких лексема вінгер: атакують крайні півзахисники нагадують крила (див. цитату “...на крилах нападу...” – І. Ф.), що, захищаючи, насправді нападають на суперника (< wing [wɪŋ] n – “крайній півзахисник” n 1. крило; 2. архт. флігель; крило; 3. військ. фланг; 4. авіаполк; америк. авіабригада; 5. жарт. рука; 6. пл. театр. лаштунки; 7. спорт. крайній нападник (у футболі, хокеї); 8. опіка. Вживають це слово і як дієслово зі значенням летіти, пускати стрілу, окрилювати – АУС, с. 1677).

ГОЛ

Кульмінацією гри в копаний м'яч є гол. В англійській мові це багатозначне слово: goal [ɡoʊl] n 1. мета, завдання; 2. ціль, місце призначення; 3. спорт. ворота; 4. фініш; 5. спорт. гол; 6. попадання м'яча в кошик (АУС, с. 572). Вперше це слово зафіксовано в 1325–50 рр. Його кінцева етимологія неоднозначна: або від давньоанглійського *gāl “перешкода”, gaelan “перешкоджати”, або від фр. gaule (з фр. ст. waule) “жердина”, старого запозичення з германських мов (пор. гот. walus “палиця”, споріднене з укр. вал “циліндр”); семантичний розвиток від значення “жердина” пояснено тим, що старт і фініш змагань позначали в давнину жердиною (ЕСУМ 1, с. 547).

Лексема гол є складником немотивованого запозичення голкіпер (замість воротар чи брамар) < goal- keeper “спорт. воротар” (АУС, с. 572), де кеер – слово з 25-ма значеннями, серед яких основне – “тримати, мати, зберігати” (АУС, с. 748–750), а keeper [kiːpə] n 1. охоронець, хоронитель; 2. доглядач, сторож; 3. лісничий; 4. санітар (в будинку для божевільних); 5. капітан спортивної команди (в Ітоні); 6. власник, хазяїн та ін. (АУС, с. 750).

Отже, якщо запозичення спорт, футбол вибороли своє місце в нашій мові поряд із питомими змаг і копаний м'яч (копанка), то лексема гол – це переможна королева на нашому полі: гол нам таки забили. Натомість нема жодного сенсу вживати голкіпер замість воротар (було брамар), форвард замість нападник (не нападаючий), вінгер замість крайні півзахисники.

Словом, як казав І. Боберський, “наша сила в нас самих” (Там само, с. 211).

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі – ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

- Іваненко Олександр Пилипович – 1000 грн.
- Ілюшик Григорій Якович – 200 грн.
- Столярова Анна – 300 грн.
- Лупій Олександр Васильович – 1000 грн.

“Слідством встановлено, що в колишньому Кременецькому повіті, на початку 1940 року, була створена підпільна контрреволюційна організація ОУН”.

Кременецька “Справа 35”

Минає 80 років від трагічних подій у Західній Україні, коли в перші дні наступу німецьких військ енкаведисти стали гарячково зачищати тюрми, забиті заарештованою українською молоддю. У Кременецькій тюрмі на Тернопільщині, за різними даними, у червні 1941-го розстріляли від 200 до 359 в’язнів. Серед них – учня Кременецької школи Пугача Федіна Ксенофонтовича, якого судили за сфабрикованою “Спробою 35”.

Галина ДАЦЮК,
журналістка
Анатолій ЛУКАЩУК,
історик

“Я був людиною з українськими поглядами”

Справу “ліпили” більше півроку – з осені 1940-го по червень 1941-го. Спочатку енкаведисти заарештували кількох кременецьких студентів і школярів. Згодом приплітали нові і нові імена, з яких під тортурами творили контрреволюційну організацію, що мала на меті “повалення рад-влади у Західній Україні”.

Починається загальний протокол зізнанням Володимира Яремчука, родом з Вишнівця, в тому, що Андрій Новак (“Чорнобривий”), який прибув “з німецького боку”, завербував його навесні 1940-го року в організацію ОУН. “Ми пішли на Дівочу гору, Новак став говорити, що існує організація, котра ставить своєю задачею повалення збройним шляхом Радянської влади з метою створення Самостійної Української Держави”.

Яремчук свідчить, що, вступивши в ОУН, він, у свою чергу, втягнув в організацію кількох осіб, серед них Федіна Пугача, учня 9 класу. “Ідучи із школи в листопаді місяці, розказав йому про наявність ОУНівської організації і запропонував вступити, на що Пугач дав свою згоду”.

21 грудня 1940 року вже заарештований Федін Пугач був

дав Яремчук, я незабаром поверну- нув. Із учасників ОУН я нікого не знаю. Свідчення записані вірно з моїх слів, в чому підписуюсь: Пугач”. Допитав: начальник Кременецького МВ НКВС лейтенант Коваленко.

“В Кременецький відділ НКВС надійшли дані про те, що в Педагогічному інституті група студентів, під керівництвом Миколи Богуславського, проводять націоналістичну діяльність, розповсюджують серед студентів націоналістичну літературу. На підставі цих даних Богуславський 28 жовтня 1940 року був заарештований, проти нього розпочато слідство. На слідстві, незважаючи на прямі докази про причетність до організації українських націоналістів, Богуславський наполегливо заперечував свою участь, а також участь інших в організації ОУН”.

Але енкаведистам потрібно було завершити справу про “контрреволюційну організацію”, і тут достатньо було чийогось сексотського донесення чи просто наклепу.

“У Кременецький міськвідділ НКВС надійшли додаткові дані про приналежність до ОУН осіб, які 14 грудня 1940 року були заарештовані. На підставі свідчень заарештованих проведені додаткові арешти учасників ОУН в кількості 19-ти чоловік, в тому числі Кравця І. А., який на допитах вказав про свою причетність до ОУН. Одночасно вказав, що

цієї мети проводились: підбір і вербування нових членів; збір економічних відомостей по селах про наявність: кінського поголів’я, придатного до роботи, транспорту, зерна і зернохосвищ, спеціалістів – шевців, чоботарів, столярів, слюсарів та ін., кількість населення, придатного до військової служби, зброї і вид цієї зброї, збір відомостей про розташування ст. Шепетівка і кількість військових складів і військ при ній; зняття планів пограничних загонів з їх описом і наявністю персоналу, збір коштів у бойовий фонд організації ОУН.

На підставі викладеного звинувачуються: Сторозум Антон, 1911, уродженець Кременця, із кустарів, українець, до арешту – екскурсовод Кременецького музею; Глоба Георгій, 1917, Якимівці, Катербурзького району, із службовців, батько служив в 1918-1919 рр. в поліції, українець, до арешту службовець-лісотехнік; Богуславський Микола, 1919, родом з Кременця, українець, член ВЛКСМ, до арешту – студент Педагогічного інституту; Пугач Феодосій, 1921, уродженець села Кордишів, Шумського р-ну, українець, освічений, до арешту – учень школи №1 в Кременці; Никончук Олена, 1922, уродженка с. Молотків, Лановецького р-ну, українка, до арешту – студентка торгівельного технікуму Тарнопольа; (...) – всього 35 осіб. Винними себе визнали.

На підставі викладеного і керуючись ст. 204 КПК УРСР, дану групову слідчу справу № 26050 по звинуваченню (...) Пугача Феодосія – всіх по статтях 54-2, 54-11 КК УРСР; Кравця Іларіона – по статтях 54-2, 54-11, 54-13 КК УРСР; Романюка Кузьми – по статтях 54-2, 54-11, 196 КК УРСР і Горобця Павла – по статтях 54-12, 54-11 КК УРСР – направити в обласний суд по Тернопільській області. Заступник начальника Кременецького МВ НКВС молодший лейтенант Держбезпеки Пономарьов. Заарештовані (...) утримуються під вартою у в’язниці м. Кременця.

Був червень 1941-го, за подв’ям кременецької тюрми гриміла німецько-радянська війна. А для НКВС найголовнішою справою було позбутися свідомого українського люду, нелояльного до нової влади. Яким чином виконувалися вирокі за судженнями у “Справі 35” – сімох засудили до ВМП, решті дали від 10 років ув’язнення, – ми документально вже не дізнаємося, хіба за свідченнями очевидців, які бачили наслідки енкаведистської “роботи”.

“На батька доніс нечесний піп Чирський”

1962 року донька засудженого до розстрілу по “Справі 35” Якова Мудринця Алла Яківна Голуб написала листа голові Президії Верховної Ради СРСР Л. І. Брежнєву з проханням переглянути справу батька. У листі розповіла, що батько служив дяком у селі Лідихів Почаївського району. У 1940 чл 1941 заарештований і, за розповідями бабці, був посаджений у

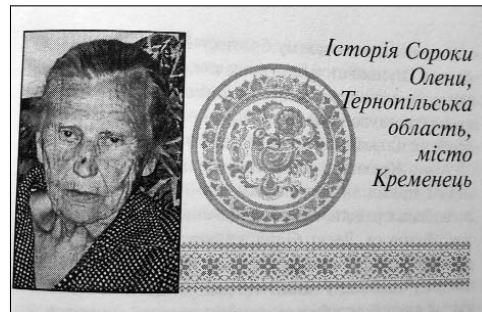

Дмитро Василюк (сидить), Кузьма Липка (ліворуч), Василь Василюк, Степан Колесник – заарештовані в Кордишеві 29.04.1941 р. органами НКВД, були ув’язнені в Кременецькій тюрмі, але за іншою справою. Друкується вперше

Кременецьку в’язницю. “До нього з передачами їздила моя мама і дізналася, що засудили батька до смертної кари. Стратили чи ні, вона не знала. 1941 року німці, що зайшли у Кременець, відкрили ями з трупами у дворі тюрми, і люди впізнавали своїх рідних. Ні бабця, ні мама батька не впізнали ні по одержі, ні по зовнішньому вигляді. Матір мою – Євгенію Мудринець в 1945 році бандити кинули ще живою в криницю... Залишилися ми з бабцею. Бабця розповідала, що батько ворогував з попом церкви села Лідихів Чирським, через те, що той обманював батька та членів церковної спільноти, коли ділився прибутком. За словами бабці, Чирський доніс на батька, після чого його заарештували. Зараз Чирський служить попом у Кременці. Переконливо прошу Вашого сприяння розшукати в архівах слідчу справу батька і переглянути, наскільки він винний перед Радянською владою і чи можливо його по-смертно реабілітувати”.

Лист з Москви був спущений у Тернопіль, і старший слідчий УКДБ при РМ УРСР по Тернопільській області капітан Бедовка взяв “до виробництва” архівну кримінальну справу двадцятилітньої давності. У зв’язку з цим розпочалися пошуки архівних документів і свідків.

29 червня 1962 року була допитана Сорока (Никончук) Олена Степанівна, медсестра Кременецької міжрайлікарні, судима,

яка залишилася, по суті, єдиним свідком.

“1940 року я проживала в Тернополі, де навчалася в торгівельному технікумі. У грудні 1940 за приналежність до націоналістичної організації “Кров Гайдамацької молоді” мене заарештували і притягнули до кримінальної відповідальності. Під кінець слідства мене перевезли в Кременець і в травні 1941 судили.

У суді в Кременці я побачила, що по одній зі мною справі притягнуті інші люди, всього прохо-

дило до 40 осіб. Приблизно вісім були засуджені до ВМП – розстрілу, більшість були засуджені до 10 років позбавлення волі, в тому числі і я. На суді мені стало відомо, що в Кременецькому районі була створена ОУН, котра ставила своєю метою боротьбу проти Радянської влади.

У суді всі підсудні визнавали себе винними і заявляли, що хотіли створити Самостійну Україну. Після суду я і Віра Глоба утримувались в одній камері. В кінці червня 1941, не пам’ятаю як, але охорона в’язниці і радянські війська відійшли від Кременця. Хтось розбив замки у в’язниці, і я, а також Глоба та інші ув’язнені вийшли з тюрми.

Приблизно через 3-4 дні радянські війська знову зайняли Кременець, але я переховувалася і мене не знайшли, а Глобу Віру затримали і посадили у в’язницю, а потім вивезли ідесь вона померла. У період німецької окупації і після закінчення війни я нікого із засуджених зі мною по одній справі не бачила і про їхню долю мені нічого не відомо. Після вигнання німців мене ніхто в тюрму не саджав і не допитував”.

Ще на довгі 30 років була похована “Справа 35”, яка боліла увесь час в кожній родині розстріляних 1941-го.

“Федін мав великі здібності до навчання”

1990 року з Караганди в Тернопільське Управління КДБ написав лист Іван Пугач, який розповів про те, що був у нього старший брат Пугач (Федін) Феодосій, 1921 р. н., який закінчив сільську школу, вчився в Шумській, мав здібності до навчання, за один рік закінчив 6–7 класи і вступив у Кременець, де вчився в ліцеї, а 20 грудня 1940 року заарештований органами НКВД. “І до сьогодні, 50 років, я нічого про нього не знаю. Коли були живі наші батьки, то говорили, що Федін пішов до Кременця на приватну квартиру до якоїсь бабусі, а після арешту його судила “тройка”, за що арештували і скільки йому дали, батьки не знали, говорили, що студентів багато арештували, в основному тих, що не були комсомольцями. Прошу Комітет державної безпеки розібрати заяву про брата Пугача Ф. К. і відновити йому добре ім’я. Він не був злочинцем, а був чесним громадянином”.

22 жовтня 1990 року прокурор відділу прокуратури Тернопіль-

Приміщення колишньої Кременецької тюрми, з 1959 року – училище механізації

допитаний енкаведистами. “Вступ Червоної армії в Західну Україну я сприйняв вороже, проживаючи в капіталістичній Польщі, яка гнобила український народ, я природно мав націоналістичні переконання і був людиною з українськими поглядами. Ці погляди залишилися у мене і після встановлення Радвлади в Західних областях України. Зізнаюсь, що я дійсно є учасником антирадянської повстанської організації ОУН, мета якої – повалення рад-влади збройним шляхом.

Володимир Яремчук, з яким я спільно навчався в середній школі, знаючи мої націоналістичні переконання, ввечері одного дня запропонував мені зустрітись в умовленому місці, по вулиці Карла Маркса, що веде в гори. Зустрівшись, запропонував вступити в організацію. Оскільки це не розходилося з моїми переконаннями, а, навпаки, imponувало, я на пропозицію Яремчука відповів позитивно. Оформлення мого вербування і вступу в ОУН ніякого не було. Пам’ятаю, на той час в Кременці хтось був заарештований і Яремчук сказав, що потрібно тимчасово припинити діяльність. Завдань я ніяких не отримував. Маніфест ОУН, який мені

Глоба Г. Ф. є керівником такої. Будучи викритим, Глоба Г. Ф. визнав, що він має зв’язок по організації ОУН з деяким Сторозумом Антоном – службовцем Кременецького краєзнавчого музею, від якого отримує доручення. На підтвердження цих даних, 26 січня 41-го року були заарештовані Мудринець і Мерещук, котрі вказали на Сторозума, як керівника організації ОУН, що має зв’язок з Галицією.

Проведенням слідством встановлено, що в колишньому Кременецькому повіті, на початку 1940 року, була створена підпільна контрреволюційна організація ОУН, керівником якої був Сторозум А. Г. Окрім того, встановлено, що він особисто мав зв’язок з керівниками окружного проводу, які збиралися в лісі та інших місцях, зокрема, на хуторі свого брата. Такі зустрічі відбулися від Волинського проводу з “Дубом”, “Пташкою”, “Юрком” і “Богданом”, від Галицького проводу – з “Грицем” і “Сатаною”.

Будучи в керівництві організації ОУН, учасники основною задачею ставили повалення збройним шляхом Радянської влади і встановлення “Самостійної Української Держави”. Для

ської області Руденко, розглянув матеріали відновленої архівної кримінальної справи № 31783 на заяву Пугач І. К. про реабілітацію і встановив, що вироком Тернопільського обласного суду від 25 травня 1941 року засуджені (Пугач Феодосій у списку 15-й. — *Ант.*) і ще 34 особи за статтями 54-2, 54-II КК УРСР — біля 7 осіб до вищої міри покарання — розстрілу, інші — до 10 років позбавлення волі у ВТТ кожний з поразкою в правах.

Комітет призначив додаткове розслідування, виробництво якого доручити слідчому відділу УКДБ УРСР по Тернопільській області. Запропоновано встановити і допитати мешканців Кременця та інших населених пунктів, освідомлених осіб, колишніх студентів Кременецького педінституту, Тернопільського торговельного технікуму, выяснивши, що їм конкретно відомо про приналежність до ОУН засуджених по даній справі, в чому конкретно виражалась їхня антирадянська діяльність, яку шкоду своїми діями вони спричинили Радянській владі.

13 грудня 1990 р. старший слідчий слідвідділу УКДБ УРСР по Тернопільській області майор Шлапак, розглянувши матеріали відновленої архівної кримінальної справи № 31783, встановив: протягом 1940 і початку 1941 року по даній справі були притягнуті до кримінальної відповідальності 35 чоловік, в основному студенти Кременецького педінституту і учні Кременецьких середніх шкіл. Архівної кримінальної справи на притягнутих до кримінальної відповідальності осіб не збереглося. У червні 1962 року слідвідділом у зв'язку із заявою Голуб О. Я. про реабілітацію її батька Мудринця Я. Ф. було прийнято рішення відновити кримінальну справу і провести додаткове розслідування. Вона була відновлена, в основному, за рахунок збережених в архіві УКДБ протоколів допитів обвинувачених і звинувачувального висновку. Однак, вирок по даній справі не зберігся. У ході додаткового розслідування була встановлена і допитана лише Сорока О. С.

Перед прокурором Тернопільської області було порушене клопотання про продовження терміну додаткового розслідування по архівно-кримінальній справі № 31783 на один місяць, тобто, до 23 січня 1991 року.

До Незалежності України залишалося трохи більше півроку. Настали інші часи, відроджувалася правда про визвольні змагання на Волині. А поруч поставала правда про тяжкі злочини більшовицької влади на цій землі.

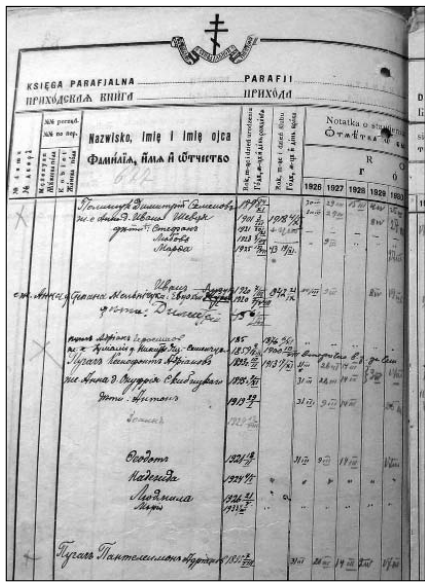
“В'язнів знищували вночі, під шум двох тракторів”

“Після судового засідання ми продовжували утримуватися в Кременецькій тюрмі і особисто я була в одній камері з Глобою Вірою, у якої в тюрмі народилась дитина. Її чоловік Глоба Георгій також був засуджений по цій же справі. Приблизно в кінці червня чи в липні 1941 року охорона тюрми розбіглася в зв'язку з тим, що наступали німецькі війська, і хтось повідчиняв камери. Частина в'язнів з тюрми повтікали, в тому числі я і Віра з дитиною.

На 3-й чи 4-й день радянські війська знову зайняли Кременець і почались обшуки, щоб виявити в'язнів тюрми. Обвинувачені, про яких я вище дала показання, були засуджені ВМП і

розстріляні на території Кременецької тюрми самими працівниками тюрми. Про це мені стало відомо з розмов мешканців міста, коли німці зайняли Кременець і допустили на територію тюрми родичів, щоб вони забрали тіла своїх близьких. Відповідати на запитання я більше не бажаю, вважаю, що слідство через 50 років нікому не потрібне. Мені не буде ніякої користі від реабілітації, якщо така буде”. (Випуска із протоколу допиту Сороки (Нікончук) Олени Степанівни від 15 січня 1991 року).

“У січні 1941 року мого чоловіка Сторозума заарештували співробітники НКВС, коли він знаходився на роботі в музеї. Він був під вартою в Кременецькій тюрмі, куди я неодноразово носила йому передачі. Приблизно в травні 1941 року мого чоловіка разом із іншими судили військовою трибуналом в Кременці. На судове засідання в зал нікого із

Церковні відомості про родину Пугач — ще всі діти разом: Антін, Федін, Людмила, Іван

родичів чи сторонніх людей не допускали. Я особисто бачила, як з тюрми привезли підсудних на двох закритих вантажівках. Але, коли заарештованих привезли, то автомобілі ставили до дверей так, щоб не було видно, хто з них вийшов, і конвоїри не дозволяли підходити близько. Після суду я ще раз принесла в тюрму чоловіку передачу, бо працівники тюрми говорили, що всіх в'язнів ніби будуть вивозити в Харків чи Київ. Однак, як вивозили кого-небудь з тюрми, мені не відомо.

В липні 1941 року, під час німецької окупації, німці допустили в Кременецьку тюрму родичів тих людей, які були розстріляні і поховані на території тюрми. Я з батьком і братом мого чоловіка (обидва померли) також пішли на територію тюрми, де в одній із ям впізнали труп мого чоловіка Антона Сторозума, забрали його звітти і перепоховали в Кременці на Туницькому цвинтарі. В той же день з території тюрми забрали трупи Сергія Чухача (його батько Чухач Іван), труп Миколи Богуславського забрала його мати. Обидва були перезаховорені в Кременці на цвинтарі. З родичів Богуславського і Чухача в живих вже нікого немає”. (Випуска із протоколу допиту Горбатенкової Надії Михайлівни, м. Кременець, від 14 січня 1991 року).

“Олексій Заведюк, 1918, є моїм рідним братом. У 1941 році його разом з моїм молодшим братом Костянтином Заведюком, 1920, заарештували працівники органів держбезпеки і помістили в Кременецьку тюрму.

Під час німецької окупації німці допустили громадян в Кременецьку тюрму, щоб вони забра-

ли тіла своїх родичів, які були розстріляні працівниками тюрми перед відступом радянських військ. Я також з батьком ходила на територію тюрми в липні 1941 року (число не пам'ятаю) і ми впізнали серед інших трупів труп Олексія. Ми перепоховали його в Кременці на Монастирському цвинтарі. Молодший брат Костянтин під час окупації німцями Кременця із тюрми втік. Він розповів батькам, що охорона тюрми розбіглася і хтось повідкривав тюремні камери. Чи брати утримувалися в тюрмі в одній камері, я не знаю. Через кілька днів, коли у Кременці знов встановилася Радянська влада, брат Костянтин сам добровільно з'явився в органи влади і його знову помістили в Кременецьку тюрму і вивезли невідомо куди. Приблизно через чотири роки в Кременець повернулася одна жінка, яка була вивезена з тюрми разом з братом Костянтином, і сказала моїм батькам, що вони були разом в місцях позбавлення волі і там Костянтин помер”. (Випуска із протоколу допиту Терехової (до шлюбу Заведюк) Ніни Андріївни, м. Кременець, від 14 січня 1991 року).

“На початку війни, зразу після окупації німцями Кременця, місцеві жителі виявили на території тюрми, де, напевно, утримувався під вартою заарештований мій брат Василь, велике поховання бувших в'язнів цієї тюрми в кількості 359 чоловік. Дізнавшись про це поховання, батько пішки ходив у Кременець, надіючись серед трупів виявити свого сина Василя за прикметами. У брата на лівій руці, в результаті травмування сокирою, не згинався вказівний і середній пальці. Батько оглянув всі трупи, однак Василя серед них не знайшов. Мені він розказував, що в'язнів Кременецької тюрми знищували перед відступом із міста Червоної армії в перші дні війни, вночі, під шум двох тракторів. Більшість вбитих в'язнів мали сліди тілесних катувань. Після розстрілу трупи вбитих були присипані великим шаром торфу, тому їх легко виявили. Два трупи, за словами батька, були зварені в котлах з водою”. (Випуска із протоколу допиту Павла Мартинюка, с. Грушвиця Ровенського району, від 12 грудня 1990 року).

“1940 чи 1941 року моїм батькам стало відомо, що мого брата Федора Дмитричука заарештували органи державної влади. Разом з батьками я кіними також поїхала в Кременець. До тюрми, де утримувався Федір, нас не допустили і ми стояли з матір'ю на горбі в господарстві одного невідомого мені громадянина і дивились, як із тюрми в приміщення, де напевно був суд, під конвоем супроводжували групами хлопців. Всі вони були в однаковому синьому одязі, і так, як від нас до них була значна відстань, Федора серед них ми не впізнали. Після цього ні мої батьки, ні я з Федором більше не бачились. Моя мати ще один раз з батьком їздили у Кременець, щоб побачитись з сином, але хтось із співробітників тюрми сказав батькам, що заарештованих в тюрмі вже немає, так як їх кудись вивезли.

Вже під час німецької окупації моїм батькам звідкись стало відомо, що багато людей, яких утримували у Кременецькій тюрмі, розстріляли і поховали в ямах на території ці-

єї ж тюрми. Батьки знову поїхали у Кременець... але мого брата Федора серед розстріляних не було. (Випуска із протоколу допиту Домнікії Віннічук (до шлюбу Дмитричук), с. Дубина Червоноармійського району Ровенської області, від 4 грудня 1990 року).

“У 1941 році моєму батькові стало відомо, що Мефодія органи радянської влади заарештували і засудили спочатку до розстрілу, ніби за антирадянську діяльність, а після повторного розгляду справи смертна кара була замінена на 25 років позбавлення волі. На початку німецької окупації мій батько, здається, з моїм старшим братом Григорієм поїхали кіними у Кременець, щоб забрати з Кременецької тюрми тіло брата Мефодія. Батькові звідкись стало відомо, що в'язні Кременецької тюрми перед самою окупацією західноукраїнських земель німцями, були розстріляні і поховані представниками радянських органів на території тюрми. Німці допустили громадян на територію тюрми, щоб серед розстріляних і замордованих люди могли впізнати своїх родичів і забрати для перепоховання. Батько розповідав, що багато людей впізнали серед трупів своїх рідних і забрали. Серед трупів брата Мефодія батько не впізнав. Багато трупів впізнали було важко і майже неможливо через те, що, зі слів батька, вони були пересипані ніби вапном, закривавлені і понівечені”. (Випуска із протоколу допиту Феодосія Івашука, с. Дубина Червоноармійського району Ровенської області, від 3 грудня 1990 року).

“Їхня участь у скоєнні злочину недоведена”

23 січня 1991 р. старший слідчий слідвідділу УКДБ УРСР по Тернопільській області майор Шлапак, розглянувши матеріали відновленої архівної кримінальної справи № 31783 (всього 35 чоловік) — встановив, що Прокуратурою Тернопільської області в зв'язку з заявою Пугач І. К. про реабілітацію його брата Пугача Ф.К., було назначено додаткове розслідування. В результаті проведеного додаткового розслідування в даний час встановити наявність по даній справі вироку і протоколу судового засідання не виявилось можливим.

Із притягнутих до кримінальної відповідальності 35 чоловік була встановлена і допитана лише Сорока О. С. Під час попереднього слідства, яке завершилось в м. Кременці, вона зізналась, що разом з нею по одній справі до

кримінальної відповідальності було притягнуто всього біля 40 чоловік. На судовому засіданні, яке відбулося в травні 1941 року, біля 9 обвинувачених по цій справі були засуджені до ВМП. Засуджених розстріляли і поховали на території Кременецької тюрми в червні 1941 року перед німецькою окупацією, а як склалась доля інших, — не відомо.

Жодних документів від правоохоронних органів про долю в'язнів родичів не отримували.

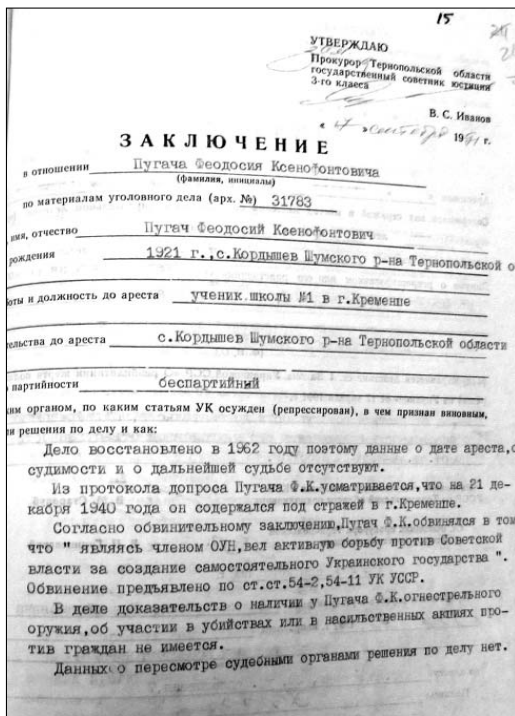
Оцінюючи докази, які є в справі, для визнання вказаних організацій антирадянськими, а їхню практичну діяльність, таку, що представляє небезпеку для радянського державного ладу, — недостатньо. Встановлено, що у справі нема також достатніх доказів для кваліфікації вчиненого за статтями 54-2, 54-II, 54-12, 54-13 КК УРСР. На підставі викладеного, 23 січня 1991 р. старший слідчий слідвідділу УКДБ УРСР по Тернопільській області майор Шлапак постановив: провадження по архівній кримінальній справі № 31783 припинити на підставі п. 2 ст. 213 КПК УРСР за **недоведеністю** їхньої участі у скоєнні злочину.

Листи про реабілітацію Пугача Федіна були відправлені УКДБ в Караганду, його брату Пугачу Івану і сестрі Дацюк (Пугач) Людмилі. 1991 року Людмила теж одержала довідку про реабілітацію, відбувши 8 років Гулагу за “Жіночу справу” у Кордишіві Шумського району (“СП” від 1-7 липня 2021 р.). Не дожили до реабілітації своїх дітей батько Ксенофонт і мати Ганна. І ще один син родини Пугачів — Антін. Ось довідка про його трагедію. “Пугач Антін, 1919 р. н., українець, освіта 4 кл., червоноармієць 121 окремого дорожньо-експлуатаційного батальйону. Заарештований 6 липня 1942, обвинувачується за ст. 19-58-16, 58-10 ч. 2, 58-11 КК РРФСР. Засуджений ВТ 7 окремої армії 30 серпня-12 вересня 1942 року до ВМП — розстрілу. Ухвалою ВК ВС СРСР від 20 листопада 1942 р. ВМП замінено на 10 р. ВТТ і 5 р. позбавлення прав. Помер 18 березня 1943 р. у ВТТ. Ухвалою ВТ ЛенВО від 26 травня 1988 року вирок скасовано, справу припинено за відсутністю складу злочину”.

Отака історія родини Пугачів з волинського Кордишева, яка втратила від більшовицької навали двох синів, чию доньку засудили до 10 років ВТК за націоналізм. Хто сказав, що незалежність нам дісталась безкровно?

У 2001 році в Кременці я (Г. Д.) записувала історії учасниць ОУН, УПА. Записала розповідь Олени Сороки з організації “Кров Гайдамацької молоді” і видрукувала у книжці “Усна Жіноча історія. Повернення” (2002). Розпитувала тоді про Федіна Пугача, але пані Олена не могла пригадати прізвища.

Сьогодні в “СП” ми вперше оприлюднюємо матеріали з архівів Тернопільського СБУ, які ніби вкладають “Справу 35” у суцільну канву. Але хіба ще мало запитань залишається без відповіді? Хіба не померли матері розстріляних так і не довідавшись, що сталося з їхніми дітьми і де вони поховані? З дитинства я живу з історією про те, що у вухах в'язнів Кременецької тюрми люди бачили вбиті катками цвяхи... Не вжахнімося, але пам'ятаймо про цей винищений страшною сталінською системою цвіт, серед якого були сотні молодих волинських просвітян і просвітянок.

Документи з архівної “Справи 35”

Філософія в Києво-Могилянській академії: Петро Могила, Інокентій Гізель, Теофан Прокопович та інші

Сергій ПРИСУХІН,
доктор філософії, викладач
Київської православної
богословської академії

Визначальним чинником формування української філософії став вплив на її зміст новітніх соціокультурних процесів європейського Відродження та

дувати освітній процес так, щоб мінімізувати вплив на нього середньовічної (схоластичної) метафізично налаштованої культури і натомість посилити світську наукову складову.

Становлення української філософії слушно пов'язують з діяльністю Києво-Могилянської Академії і передусім її фундатора і лідера — Петра Могили. Відомо, що Петро Могила (1596—1647) народився в сім'ї молдавського господаря Симеона Могили. Після смерті батька родина перебралася до Львова, де Петро продовжив навчання у Львівській братській школі, вищу освіту здобув за кордоном (у Замойській академії, Франції і Голландії). У 1625 р. Моги-

Київською академією. У 1684 р. за клопотанням Гетьмана України Івана Мазепи цей навчальний заклад набуває офіційного статусу академії, що підтвердила царська грамота (1701 р.). Відтоді існує і її постійна назва — “Києво-Могилянська академія”. До відкриття Львівського університету (1661 р.) Академія була першим і єдиним вищим навчальним закладом Східної Європи і до відкриття Слов'яно-греко-латинської академії в Москві (1687 р.) — єдиним православним вищим навчальним закладом.

На кшталт західноєвропейських навчальних закладів академія мала чітку структуру поділу на окремі класи з певним поділом предметів, що вивчалися в них: у перших чотирьох загальноосвітніх класах учні здобували гуманітарну підготовку. Тут вивчали латину, грецьку, старослов'янську, польську, книжну українську мови. З XVIII ст. додалося вивчення німецької, французької, давньоєврейської мов. Крім мов, викладалася арифметика, геометрія і музика. Після загальноосвітніх граматичних класів приступали до вивчення поетики (1 рік), риторики (1 рік), філософії (2 роки) і теології (4 роки).

У Києво-Могилянській ака-

державотворення майбутньої України. Він виокремлює основний чинник державотворення — єдність, злагода всіх її членів, а не лише представників вищого пануючого соціального стану. На його думку, для становлення держави потрібні ідеали соборності, знання необхідних прин-

Інокентій Гізель (бл. 1600—1683) — православний філософ-богослов, професор, а згодом ректор Києво-Могилянської академії. Народився на території польської Прусії в сім'ї німецьких протестантів. Освіту отримав у Києво-Могилянській академії, де прослухав

*“Людина формально є такою, що живе життям рослини і є формально твариною, або чуттєвим живим створінням. Таким чином, вона має форму, власне, розумову, яка формально є рослинною і чуттєвою” (Із трактату “Про душу”)*⁶

*“Так само, як кожна людина має власну матір, з нутра якої народжується на світ, всі отак люди мають спільну матір — землю, яка всіх у своє нутро приймає” (З книги “Требник”)*⁴

Просвітництва (XVI—XVIII ст.). Відомо, що трансформація філософської думки в зрілі системи філософської рефлексії відбувалася невід'ємно від подолання тогочасних кризових явищ у матеріальній і духовній культурі України (втрата національного суверенітету України, розгортання московської, а також польської експансії, страх перед унійними процесами, відсутність прогресу наукових знань і світської освіти, слабка інтеграція в європейський соціокультурний простір тощо).

Застійні явища в розвитку української православної церкви зумовили пошук позитивних богословських аргументів на захист цінностей православ'я. З'явилися нові, раніше невідомі тлумачення текстів Святого Письма і на працях Отців Церкви, скерованих на зменшення гріховності,

ла полишає світське життя і постригається в ченці. В 1627 р. П. Могила переїздить в Україну і обирається Архімандритом Києво-Печерської Лаври, а в 1632 р. митрополитом Київським, Галицьким і всієї Русі. Водночас стає екзархом Константинопольської патріархії. Будучи людиною непересічною і складною, він зміг реабілітувати себе в справі захисту цінностей православної церкви, зокрема й української мови, пропагуючи її вживання в побутовому спілкуванні, книгодрукуванні, сприяв друку українською мовою православних богословських, богослужбових текстів, а також Біблії.

Обіймаючи високу посаду в православній церкві, Петро Могила не зловживав своїм становищем і не поглиблював віддавна існуючий конфлікт між

“Як вода природним способом вогонь гасить, так і смерть кожній людині життя губить” (З книги “Требник”)

демії викладання філософії було відокремлено від викладання богословських дисциплін³. Петро Могила як репрезентант філософської думки періоду бароко прагнув поєднати досягнення середньовічного схоластичного мислення з ідеями Реформації і ренесансного гуманізму, спробував об'єднати досягнення античних мислителів і православних богословів. Цей синтез став візитівкою філософсько-богословських пошуків Петра Могили. У такий спосіб поновлювався соціокультурний діалог між православною Україною і переважно католицькою Європою (світовою культурою).

У працях “Номоканон” (1629 р.), “Анфологон” (1636 р.), “Евангеліє учительное” (1616 р.), “Православное сповідання віри” (1640 р.), “Требник Петра Могили” (1646 р.) та інших П. Могила оприлюднює філософсько-богословські аргументи на користь єднання Бога і людей, людини і людини, послугуючись принципами християнської любові, милосердя, терпіння і прощення. П. Могила був прихильником і популяризатором “філософії серця”, уважаючи, що серце — ключовий спосіб пізнання світу і наслідків дій і вчинків людини. Богослов одним із перших розробляє і користується категорією “спільного блага”, пов'язуючи з нею

дав їй. Помер Петро Могила у 1647 р., коли йому виповнилося п'ятдесят років. Останніми словами Петра Могили були: “Бережіть академію”. Похований у Великій церкві Києво-Печерської лаври.

Можна стверджувати, що керований розвиток української філософії в межах Київської академії став наслідком організаційної діяльності митрополита П. Могили, який упродовж життя вніс гуманітарні і насамперед філософські курси, а також піклувався про забезпечення процесу викладання найкращими викладачами, серед яких Йосип Кононович-

курс філософії Й. Кононовича-Горбацького⁵. Як найталановитіший учень І. Гізель був направлений Петром Могилою на додаткове навчання за кордон (спочатку в Замойську академію, а потім в Англію). Після повернення до Києва Гізель був обраний професором філософії Києво-Могилянської академії (1645 р.), а за рік став її ректором.

З 1656 р. і до кінця життя Інокентій Гізель виконував обов'язки архімандрита Києво-Печерської Лаври і управителя Лаврської друкарні. Бувши архімандритом Києво-Печерської Лаври, боровся за незалежність Української православної церкви, яку активно поглинала Московська патріархія. Вважав підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату неканонічним і гріховним діянням.

Брав активну участь у виданні “Києво-Печерського патерики” (1661—1678 рр.). За дієвого сприяння і благословення Гізеля вийшов друком перший підручник з вітчизняної історії — “Синопис” (1674 р.), він був автором низки полемічних творів, у яких піддавав критиці діяльність уніатів та єзуїтів в Україні. Головними творами, що репрезентують філософсько-богословські погляди І. Гізеля, були “Твір про всю філософію” (1645—1647 рр., який залишився неопублікованим у рукописі), “Про істинну віру” (1668 р.), “Мир з богом чо-

“Любов із ненавистю дружби не має, завжди бореться, ненависть же від того: “моє” і “твое” з'являється” (З твору “Розмисли про іноче життя”)

протицію розцарюванню зла в людському співжитті, визнання ролі і відповідальності людини як творця власного щастя або нещастя.

Форпостами захисту духовної культури в Україні були братства (і братські школи)¹. Непроста, а почасти суперечлива діяльність братств напередодні XVII ст. унаочнила необхідність термінового реформування освіти (особливо щодо кількості світських орієнтованих дисциплін у тих початкових школах, якими традиційно опікувалася православна церква, в яких викладання не було систематизованим, в яких не приділялося достатньої уваги вивченню іноземних мов тощо). Висновок був один — вибу-

католиками і православними в Україні, толерував міждержавні відносини, розвивав церковну освіту, прагнув дисциплінувати життя православного кліру і мирян. У своїх богословських творах Петро Могила торкався питань розвитку богословської науки, внутрішнього церковного життя тощо².

У 1631 р. П. Могила ініціює створення вищої Лаврської школи, яка після злиття з Київською братською школою (1632 р.) перетворюється в Київський колегіум, який згодом стали називати Києво-Могилянським колегіумом, що невдовзі набув неабиякого авторитету в Україні та за її межами. Починаючи з 30—40 рр. XVII ст. Київський колегіум починають іменувати

“З живих істот, наділених кров'ю, спочатку формується серце. І перший фундамент полягає в тому, що жодна частина тіла не існує без вродженого тепла, а його джерелом є серце. Отже, воно є як тим останнім, що здійснює рух, так і першим, яке стає живим” (Із трактату “Про душу”)

Горбацький, Інокентій Гізель, а згодом — Теофан Прокопович, Михайло Козачинський, Георгій Кониський та інші, безперечно кращим із кращих репрезентантів Академії та візитівкою її філософських досягнень став Григорій Сковорода.

ловіку” (1669 р.).

Згідно з просвітницькою традицією, у центрі уваги філософських пошуків І. Гізеля, як і більшості професури Києво-Могилянської академії, був пошук істини (сутності) життя, яка ототожнювалася з ви-

щим буттям — Богом. Гізель запропонував своє оригінальне вчення про Бога, в якому на основі симпатії до принципу дієзму робив висновки про рів-

людей, закликав до зменшення тиску кріпосницького гніту, на-вірно вірив в те, що свідомий монарх може ліквідувати зло у світі. Саме тому богослов написав

“Істинність не потребує підпорядкування інтелектові. Істина має перевагу над знанням. Істинністю є узгоджувальність речей із Божим розумом” (З твору “Метафізичний трактат”)

нозначність матеріальної та ідеальної першопричин у виникненні природи та людини. За Гізелем, філософія — це процес “пізнання речей через їх причини”. Інакше кажучи, філософська наука, а разом з нею й інші способи пізнання світу природи, ґрунтуються на чуттєвому досвіді людини, який є наслідком дії, впливу предметів матеріального світу на органи її чуття. Заключним етапом пізнання стає розумове (раціонально-інтуїтивне) осмислення чуттєвих даних.

Особливу увагу І. Гізель приділяв проблемам моралі. Посилаючись на надважливість цінностей християнства, він пропагував серед своїх прихильників популярні на той час у Європі ідеї Ренесансного гуманізму. Найбільшою цінністю, на його погляд, окрім самої людини, є віра в можливість людського розуму пізнати істини творчої природи (Бога) і на основі істини правди подолати пануюче у світі зло задля досягнення Божої благодаті — життя щасливого, вічного і безкінечного. Філософ доводив, що людина стає творцем власного щастя, а не є безвідповідальним знаряддям Божого промислу. Головним критерієм діяльності та вчинків людини має стати її совість. Тільки совість гарантує морально виправдане (праведне) життя людини.

І. Гізель — один із перших вітчизняних філософів, який запропонував використовувати в якості критерію діяльності та вчинків людини (окрім совісті) поняття природного права, яке, на його думку, ціниться вище,

“Мудреці кажуть: життя двояке — практичне і споглядальне” (З курсу “Про риторичне мистецтво”)

чим навіть Закон Божий. Природне право дає змогу диференціювати добро та зло, є виявом розуму людини, керує її діяльністю та вчинками, а через це людина повинна раціонально переосмислювати існуючі настанови церкви, а також зміст християнських цінностей. Раціональність сприяє розвитку духовних цінностей людини (моральності та освіченості) задля отримання земного щастя, яке досягається завдяки активності дій і вчинків людей.

Обґрунтовуючи власні тези про значення природного права, філософ зазначав, що коли правила пануючої моралі та звичаїв суперечать розуму, то людина має керуватися здоровим глуздом. Як просвітник-гуманіст Гізель виступав проти будь-якого насильства (обмеження свободи інших), звинувачував пануючу еліту в неправомірному соціальному гнобленні простих

листа російському цареві, аби інформувати його про панування у підвладному йому світі зла, лицемірства, хабарництва, безчинства чиновників, несправедливості суду, лихварства, жорстокості панів до селян тощо. Зрозуміло, що така позиція філософа не сподобалася царській адміністрації та церковному керівництву, ось чому І. Гізеля звинуватили в ересі, заборонили пропагувати моралізаторські ідеї, а книжку “Мир з богом чоловікові” внесли до списку заборонених.

Гізель критично ставився до представників християнської

“Боляче найбільше, що нехтують нами, але я не шукаю підтримки у тих, чия ненависть проти нас спрямована” (З листів до різних осіб)

церкви й духовенства, особливо тоді, коли вони самі порушували Закон Божий і водночас загальнолюдські вимоги моралі. Він вважав, що церква й духовенство взагалі не повинні втручатися у світські справи, прагнути до світських благ і забувати про свою головну мету — служіння Богові, ближньому, добру, порядності та освіченості. Особливим злом, з яким має боротися людський дух, він вважав невігластво.

Пропагована Гізелем система норм і вимог раціональної моралі була прикладом особистісної симпатії філософа-богослова до Просвітницької ідеології, його захоплення цінностями Ренесансного гуманізму, критичного ставлення до схолас-

тичної філософії, пропагування конкретних способів життя, які гарантують людське щастя і гідне існування кожній людині, яка цього потребує.

Теофан Прокопович (1681—1736) — український філософ, богослов, церковний діяч, учений. Справжнє ім'я Єлисей Церейський. Народився в Києві, змалечку залишився сиротою і був вихований братом матері Теофаном Прокоповичем, ім'я і прізвище якого філософ прийняв, ставши дорослим. З семирічного віку розпочав навчання в початковій школі при Київському Братському Богоявленському монастирі, згодом у філософському класі Києво-Могилянської академії, ще пізніше, прийнявши уніатство, отримав можливість навчатися в Європі (у колеґії св. Атанасія в Римі, університетах Німеччини і Швейцарії, де вивчав риторику,

історію, філософію, античну літературу, іноземні мови, окрім української та російської, володів грецькою, латиною, польською, англійською, французькою, німецькою та шведською мовами).

Повернувшись до Києва у 1705 р., у 1710 р. став ректором Києво-Могилянської академії. Свою філософсько-богословську позицію вибудував на Святому Письмі, неоплатоніських ідеях, а також вченні східних Отців Церкви, не нехтував напрацюваннями європейських науковців. Прокопович високо цінував космологічні праці Галілея, Коперника, підтримував ідею Бруно про множинність світів. В основі філософсько-богословських розмислів Прокоповича лежав також популярний в добу раннього Просвітництва принцип дієзму. Визначаючи Бога як творця, він уважав, що матеріальний світ буде існувати вічно, існування матерії філософ пов'язував із рухом, простором і часом.

Життя й творчість Т. Прокоповича умовно поділяють на два періоди — київський та петер-

бурзький. Для київського періоду визначальною стала діяльність Прокоповича як професора Києво-Могилянської академії, де він заявив про себе як оригінальний релігійний філософ, богослов і викладач. У петербурзький період він був більше політиком, діячем церкви, а власне філософією займався менше. Відомо, що в цей час Теофан Прокопович брав участь в теоретичному обґрунтуванні й здійсненні майже всіх реформ Петра І.

Погляди Теофана Прокоповича на природу людини, церкву, державу були пов'язані зі способом життя філософа, з його громадською діяльністю й тією роллю, яку він виконував у здійсненні петровських реформ. Він не сумнівався, що людина як результат Божого творіння має утверджувати богоподібність, вона не є автоматично розумною, красивою й добродійною, ці якості вона отримує від Бога лише як можливість. Головними завданнями, які повинна зrealізувати людина впродовж свого життя, це — обов'язок творити добро і приносити користь людям і державі.

Найважливішою цінністю людської душі Прокопович уважав даровану Богом свободу волевиявлення, останню він розумів як панування недосконалої особи над самою собою та здатність керувати своїми діями, вчинками, емоціями. Завдяки свободі волевиявлення людина обирає життя (з добром) або смерть (зі злом), а отже, через свободу волевиявлення може досягнути земного щастя.

Соціально-філософські погляди Т. Прокоповича щодо держави ґрунтувалися на популярній в той час ідеї про природне

походження держави й вплив на її розвиток Божого промислу. Він стверджував, що владу в державі дає народ на ґрунті суспільної угоди, а воля народу — це воля Бога. Логіка його мислення виходила з того, що все, що сприяє зміцненню держави (виконання її внутрішніх і зовнішніх функцій), збігається з Божим промислом, ось чому світська влада у формі монархії відповідає інтересам Бога. Звідси жорстка рекомендація усім соціальним інститутам, зокрема й православній церкві, підкорятися світській владі.

“Хай просвіта хвилює вік!” (З листів до різних осіб)ʹ

Після переїзду до Петербургу Т. Прокопович стає одним із найближчих радників царя в проведенні курсу на європеїзацію старомосковської культури, інтелектуальним модератором майже всіх реформ Петра І (зокрема, у галузі освіти розробив проект організації Академії наук, просував створення кафедр філософії, математики, природознавства тощо. Не відомо, як би склалась доля студента Ломоносова, якого хотіли виключити зі Слов'яногреко-латинської академії через відсутність дворянського походження. Саме Прокопович сприяв виїзду Ломоносова і подальшому навчанню в Києво-Могилянській академії, а потім переїзду на навчання за кордон). Уважають, що саме Прокопович наполог на перейменуванні Московського царства на Російську імперію. Авторитет у сфері церковної діяльності дозволив йому стати реформатором російської православної

1. Братства — специфічні форми прояву Просвітницького (реформаційного) руху на українських землях 2-ої половини XVI — початку XVII ст. Існували у Львові, Луцьку, Києві та інших містах України. Зазвичай братствами були світські громади, що об'єднували людей “третього стану”, які після появи уніатства (з 1596 р.) і переходу до нього верхівки православної церкви, витупали на захист батьківської віри, культури і мови, створювали духовний супротив покатоличенню населення і приниженню української православної церкви. Братства засно-

ували шпиталі, друкарні, школи. Найвідомішими представниками братських шкіл були М. Смотрицький, Л. Карпович, І. Борецький, С. і Л. Зизанії та інші творці полемічної літератури, текстів, які популяризували рідну мову й у такий спосіб критикували духовну експансію католицизму, який порушував духовну єдність українського народу. Загалом діяльність братських шкіл ставала необхідною умовою та засобом боротьби проти всіх форм насильства з боку іноземних експансіоністів.

2. Докладніше про П. Могила як фундатора Української Православної Церкви і богослів'я України див. Колонний А. М. Релігійне життя України в особах його діячів і дослідників. — К.: Інтерсервіс, 2017. — С. 53—98.

3. Цікаво знати, що філософський курс в Києво-Могилянській академії складався з трьох частин: логіки, або розумової філософії, що була присвячена загальним законам і формам людського мислення; фізики, або природної філософії, предмет якої складали матерія, форма,

“Не диво, що багатьом я мало подобаюся, коли кажу правду” (З курсу “Про риторичне мистецтво”)

церкви. Укладений ним “Духовний регламент” (1721 р.) став законом, на підставі якого Петро І скасував Патріаршество, а церкву підпорядкував Синодові на чолі з обер-прокурором.

Помер Теофан Прокопович 19 вересня 1736 р. в Санкт-Петербурзі, похований у Новгороді в Софійському Соборі.

Можна зробити висновок, що серед філософсько-богословських проблем, які розробляти викладачі й випускники Києво-Могилянської академії, на перший план виступала проблематика філософського світогляду та необхідності наукового пізнання світу. Діяльність філософів Києво-Могилянської академії стала прикладом початку розмежування філософії й богослів'я, критичного переосмислення залишків середньовічної схоластики, наповнення процесу пізнання раціональним змістом, акцентування уваги на значенні наукового знання як головного в пізнанні і морально етичного вдосконалення людини та навколишнього світу.

природа, мистецтво, нескінченне, неперервне, космологія, або вчення про небеса, астрологія, або вчення про зірки, психологія і методологія; метафізики (Докладніше див.: Горський В. С. Історія української філософії. К.: Наукова думка, 2001. — С. 79—100).

4. Афоризми цитуються за: Мудрість передвічна. Афоризми давніх українських мислителів XI — поч. XIX ст. / Упорядник Валерій Шевчук. 2-ге вид. — К.: ТОВ “Видавництво “Кліо””, 2019. — С. 192—196.

5. Йосип Кононович-Горбацький (невідомо — 1653 рр.) — один із перших професорів Києво-Могилянської Академії, у 1642—1646 рр. був ректором Київського колегіуму, ігуменом Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря. Автор підручника з логіки, трактата “Оратор могилянський”, які написав латиною. Розробляв тематику номіналізму та універсалії.

6. Афоризми цитуються за: Мудрість передвічна. Афоризми давніх українських мислителів XI — поч. XIX ст. / Упорядник Валерій Шевчук. 2-ге вид. — К.: ТОВ “Видавництво “Кліо””, 2019. — С. 197—199.

7. Афоризми цитуються за: Мудрість передвічна. Афоризми давніх українських мислителів XI — поч. XIX ст. / Упорядник Валерій Шевчук. 2-ге вид. — К.: ТОВ “Видавництво “Кліо””, 2019. — С. 290—300.

“Справедливість, оберігаючи загальне добро, віддає кожному належне” (З курсу “Про риторичне мистецтво”)

Сіножать із Михайлом Сидоржевським

Михайло Сидоржевський. Візерунки на пергаменті часу. – Київ, ТОВ “Видавництво “Прометей”, 2021.

Валерій ГЕРАСИМЧУК

Колись Петро Сорока, широко вболіваючи за високий рівень і чистоту української літератури, написав у своєму деннику “Застиглий вогонь”: “...я хочу, щоб слово мені пахло споришем, рутою, стиглим житом і свіжоспеченим хлібом...” Я впевнений, що переважна більшість читачів також цього хоче. Адже в цьому нелегкому житті людині так потрібно хоч іноді відпочити душею серед буйного різнотрав’я художніх образів і набратися сили у пахучих духовних хлібів!

Такими роздумами хочеться почати серйозну розмову про нову книгу Михайла Сидоржевського “Візерунки на пергаменті часу”, бо й сама книга – серйозна, глибока, зболена. Я сказав би, навіть рідкісна: мужньою відвертістю, межевою відкритістю, озонною свіжістю слова, глибоким філософським письмом.

У книзі слово якраз і пахне “споришем і свіжоспеченим хлібом” у прямому й переносному розумінні, бо вона написана серцем та ще й про рідний батьківський дім!

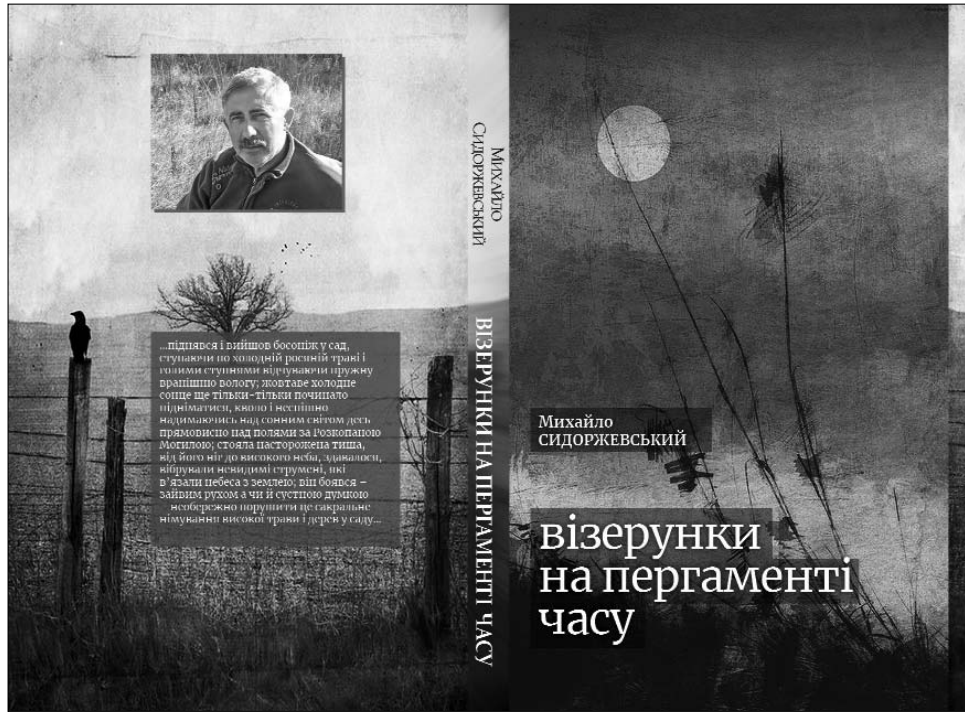
До цих болючих і хвилюючих спогадів-роздумів Михайло Сидоржевський ішов давно. Ще в 2013 році він видав книгу “Пам’ять нашого роду”, де навів спогади своїх батьків і старших односельчан, подав інформацію, отриману з старовинних церковних метричних книг, оприлюднив рідкісні фотографії та інші унікальні матеріали. Ту книгу вдячний син присвятив своїм батькам – Марині Євдокимівні і Олексію Сергійовичу Сидоржевським. Проте письменник не був би письменником, якби, розповідаючи про своїх батьків, родичів і далеких предків, не вийшов би на широку узагальнення і через їхні показані у безжальних війнах та лютих голодоморах долі не переповів історію всього нашого народу, частинкою якого була і є його велика рідня...

Вже там автор подав до фотографій та інших матеріалів свої невеличкі ліричні коментарі. Але тоді сама форма подачі, побудована на скрупульозному підборі офіційних документів, не дозволила Михайлові Сидоржевському широко вдатися до власних яскравих спогадів, як це, приміром, зробив Олександр Довженко у своїй безсмертній “Зачарований Десні”.

Тож у кінці книги “Пам’ять нашого роду” автор написав: “Моїх дитячих спогадів, якщо зібрати їх докупи, назбираться, певне, багато. Проте навряд чи це тема для цієї книжки, адже в ній я намагався максимально широко розповісти про минуле нашого роду”. Але ці спогади не давали йому спокою, настійливо просилися на папір, і вже через кілька абзаців письменник додав: “...Вони напливають один за одним, нагромаджуються, і кожен просить, криком кричить: напиши про мене, згадай про мене! Адже образ, не відтворений у слові, покине цей світ разом з його творцем, потоне в морозі часів, так і не відбувшись...”

Звичайно ж, ці спогади (дорогі для кожної людини, а тим більше для письменника, який зростає і найперше формується саме у тих благословенних, рідних батьківських місцях) мусили мати своє продовження і відображення! І ось вони нарешті з’явилися у формі невеликої ошатної книги “Візерунки на пергаменті часу”, старанно укладеної, широкої у своїй основі і дбайливо та високо викладеної, як незабуття для Михайла копиця сіна, яку вони з батьком і матір’ю колись уклали утрьох:

“Ось тато вправно згрібає граблями у валки скошену суху траву, а мама і він, малий, зносять, нахромлюючи вилами, пружке сіно до середини широкої долини, де, на пагорбку, має стояти копиця; він ще дивується, навіщо тато закладає копицю такою широкою при землі, і слухняно береться притоптувати босими ногами сіно, обережно втрамбовуючи його й відчуваючи малими ступнями податливу й шкарубку пружність висушеної літніми полуднями трави; тато обережно подає вилами сіно, і копиця росте, пружніє, підіймається над землею, і він ходить по колу, притоптує ногами, обережно ступаючи по краях і ловко і з насолодою пірнаючи всередину копиці, туди, де запамороч-

ливо м’яко, аж поки йому стає лачно від висоти, котра знетямлює голову, і він, стомлений і гордий після важкої роботи, спроквола спускається донизу, обережно спираючись ногами об встромлені татом у копицю двоєвил; знизу копиця видається надивовижку височенною, а ще пишною й стрункою; “як молодича”, каже тато, акуратно згрібаючи довкола залишки натрушеної трави і, вміло подаючи їх довгими граблями на самісіньку маківку копиці, вивершує її, підбиваючи граблями, і милується, обходячи зусбіч...”

Цю яскраву селянську сцену з копицею сіна Михайло Сидоржевський не випадково подає у книзі однією із перших, бо це ж і він за таким самим принципом – спочатку старанно (за багато-багато літ!) зібравши нарешті докупи свої найсокровенніші спогади – стане вивершувати з них свій сповідальний твір.

І тут, як колись його досвідчений батько, письменник теж добре знав свою справу. Хоча це, звісно, будуть зовсім інші засоби і прийоми закладання й вивершування (тепер вже літературні), але такі ж умілі і ефективні, як і тоді.

Ах, які блискучі ходи знаходить Михайло Сидоржевський, щоб розповісти про своїх батьків, найближчих родичів і сусідів, найрідніших і найдорожчих йому людей! Уявіть собі – зима, глибокі сніги, Різдво, маленький хлопчик Михайло разом з іншими колядниками перебігає від хати до хати і, поки вони колядують, тепер уже Михайло-письменник розповідає читачеві і про свою рідну бабуню Мокрину, в якій на Різдво збирався увесь їхній трудолюбивий і співучий рід, і про бездітну бабу Марту, яка його теж гляділа й безмірно любила, і про її тяжку-тяжку долю, і про всіх, всіх, усіх... “...а ми, християни, веселімося, Рождеству Христові поклонімося... і летять у заметілі роки, і час невблаганно втікає, спливає, висотується з свого єства, закручується у неймовірну спіраль; і далі в химерному плетиві й безповоротно переходить в осяйну вічність принишкле, замечене снігами села...”

Уся книга “Візерунки на пергаменті часу” наповнена ось такими творчими знахідками, широкими метафорами, зворушливими ліричними відступами, філософськими роздумами. І... навіть трагічними, просто вражаючими сторінками... Я ще дійду до них... А поки що порозкошуймо серед яскравих поетичних образів, якими багата проза Михайла Сидоржевського, і помилуймося справді художнім письмом. Наприклад, про пори року...

Про весну

“...ніким не саджені, невибагливі, сливки щовесни дружно зацвітають, обливаючись сліпучим – аж очам боляче дивитися – біломолочним намістом, і стоять хвилястою стіною, пишно красуючись перед усім предивним світом, такі ошатно-ніжні, вродливо-празникові, неймовірно вродисті, кожною пелюсточкою радіючи первісному диву буття...”

Про літо

“...він досі не забув, як розкішно-запаморочливо пахне сіно спекотного червневого полудня, коли сонце незворушно, ніби прибито Господом зірками до бездонних небес, зависає над занімілими полями, і пражить нещадно висушену землю; ...він пам’ятає неймовірні запахи поля, вистояного на диких травах, вигрітого високим полудневим сонцем і втопленого безкінечним днем...”

Про осінь

“...навкис, наперейми, вперемішку з вогненними стрілами, падали холодні дощі, і кров підступала до горла, а розквашена земля їх приймала як мати, і вони заривались у неї, вгризались зубами і роздирали скривавленими нігтями, відчувачи, як б’ється її велике серце...”

Про зиму

“...чисті сніги тієї зими, невимовно білої і нестерпно яскравої, аж до сліпоти в очах, поховують сліди чорної важкої осені і холодних тривог...”

Таких перлин у книзі багато. Але вони можуть не відразу впасти у вічі. Адже форма подачі самого тексту – дещо незвична. Тут немає абзаців і великих літер. У кінці кожного речення стоїть крапка з комою; і наступне речення починається з малої літери.

Така форма подачі письма, можливо, декому буде дещо важча для сприйняття. Але тут вона виправдана і єдино можлива. Адже книга називається “Візерунки на пергаменті часу”. Отже, це письмо навіть візуально повинно бути схоже не безперервний, скручений у рулон сувій пергаменту. Хоча ця форма, як на мене, містить у собі значно глибший підтекст – таке письмо нагадує безперервне людське життя, яке (і письмо, і життя) може перерватися лише тоді, коли остаточно обірветься...

Очевидно, і сам автор відчув, що сприймати таке письмо якійсь частині читачів буде важкувато. Тому свою книгу-пергамент писав та укладав хоч і досить ґрунтовно, але доволі стисло. Та й ті 84 сторінки постарався урізноманітнити не тільки цікавими творчими знахідками, а й чисто візуально: текст подається то петитом, то курсивом, а в авторську оповідь вкраплюються (теж курсивом) уривки з народних пісень, колядок і молитов, які вписуються у твір дуже природно і органічно, урізноманітнюють і підсилюють його.

Та найбільше урізноманітнюють і підсилюють цю книжку своєрідні міні-новели (я так їх назвав би) – невеличкі, на кілька сторінок, спогади, виписані автором із особливим душевним трепетом, а часом навіть з трагізмом – розповіді про самотню бабу Марту; про те, як він на батькове прохання зрубав стару яблуню посеред городу; про ледь не зачеплене його косого маленьке зайченятко; про пташку, яка знадвору билася у вікно батьківської хати так, наче то прилітала чиясь душа; про утоплене старшими хлопцями на його очах маленьке кошеня (насмілюся припус-

тити, що саме про ці болючі спогади Михайло Сидоржевський і писав у кінці книги “Пам’ять нашого роду”: “Вони напливають один за одним, нагромаджуються, і кожен просить, криком кричить: напиши про мене, згадай про мене!”).

От він і написав, і згадав. І вкотре перепустив через своє серце, як і багато років тому. Бо ці ж болючі епізоди – це не художня вигадка. Це було з ним, з ним! Це його хата! Його яблуня! Його косовиця і його батьки, найрідніші люди, які відійшли уже назавжди:

“...чому я так часто згадую про це? чому мені в пам’ятку такі, здавалося б, незначні й короткі, мимовільні миттєвості, коли поруч зі мною у цьому житті, на цьому світі були тато й мама? чому тут, у цьому малесенькому куточку безмежного простору сонце найтепліше і найближче?... бо тут моя домівка, тут завжди живуть мої тато й мама – і на подвір’ї під грушею, і в пасіці між бджілками, і на витоптаній стежці, що веде на город, і в садку між сливками, вишнями, яблунями, грушами, і в хаті з образами і старими фотографіями на стінах, і скрізь-скрізь-скрізь, бо знаю: все найкраще, що в мені – від моєї тата й мами...”

Погодьтеся: якби ці слова сказав просто абстрактний ліричний герой – вони нас так не зворушували б і не хвилювали б...

Це глибоко розуміє і сам письменник. Тому у своїй книзі спогадів Михайло Сидоржевський свідомо уникає художньої вигадки, справедливо вважаючи, що хоч вигадка і урізноманітнить твір, але уб’є в ньому первозданну свіжість його власних, реальних переживань. Як, наприклад, у випадку зі зрубною яблунею. Це найсильніша з його новел-вставок. Вона не лише найповніше виписана, бо займає майже чотири сторінки, а й найдосконаліша з-поміж інших, які теж глибоко западають у душу. Не люблю гучних порівнянь, але за своїм трагізмом вона мене вражає, наче котрась із новел Стефаніка...

“...була пізня, холодна осінь, майже зима, десь чи не на Михайла, а то й пізніше, куций сірий день нестримно згасає, і яблуня стояла гола й беззахисна, коли він підійшов до неї, тримаючи в одній руці сокиру, а в другій – пилку; ...відкинувши сокиру вбік, він торкнувся рукою яблуневого стовбура, поглядив долонею його шкарубку і на диво теплу кору, а тоді підняв голову, силкуючись воскресити з дна пам’яті те розкішне відчуття терпкого блаженства, що його він відчував, коли видряпувався на самісіньку верхівку яблуневого дерева і звідти роздивлявся доккола... тоді ж, з яблуневої верхівки, він уперше побачив край села... яблуня чекала, зіщулюючись безпомічно й покірно, оголене віття тягнулось догори в передчутті останньої миттєвості, – так ніби яблуня просила в неба поміч, а коли він підняв сокиру з землі і торкнувся гострим лезом її кори, яблуня натягнулась струною... перший удар сокири відбився луною в найближчій долині... яблуня стривожено здригнулася, її велике й розкішне тіло дрібно, жалісливо затремтіло – здавалося, від землі до самої верхівки... замахнувшись удруге, він раптом зупинився... ойно здалося йому, ніби то зовсім не він підняв на яблуню сокиру, не він рубонує її гострим лезом, а хтось чужий, зовсім інший чоловік у його тілі; він же, малий і такий же беззахисний, як і ця яблуня, сидить на її верхівці і злякано дивиться униз, на незнайомця, жорстокого і безжалісного; здалося йому, що той чоловік із сокирою в руках замахнувся і на яблуню, і на нього, малого і безпомічного, і глибокий страх відчув він у своєму тілі...”

Зізнаюся чесно, після багаторічних сміливих і гострих публіцистичних виступів Михайла Сидоржевського у пресі і після його книжки “Час фарисеїв і героїв”, яка вийшла у 2015 році, він був для мене насамперед безкомпромісним письменником-публіцистом. Але у книзі “Візерунки на пергаменті часу” він відкрився для мене із зовсім іншого боку – як письменник-лірик і письменник-філософ. Та й просто як людина, якій усе дуже болить! І це до честі йому – так оголити свою душу і показати свою людяність (яка нині часто трактується як слабкість) у цьому жорстокому світі наважиться далеко не кожний...

Едуард ОВЧАРЕНКО

В анотації до видання вказано, що Михайло Грушевський без тіні сумніву стверджував: анти — предки українського народу. Візантійський історик і письменник Прокопій Кесарійський у VI писав: “племена ці, Slavēni й Antes не управляються однією людиною, а зстародавна живуть у народовладді, і від того в них вигідні і не вигідні справи завжди ведуться спільно... вони вважають, що один з богів — творець блискавки — саме він є єдиний владика всього, і йому приносять у жертву биків і всяких жертвних тварин”. На жаль, поважний свідок не назвав імені “творця блискавки”.

Письменник Вадим Пепа у творі на історичну тематику доводить, що Кий, Шек, Хорив і Либідь — божества дохристиянських, язичницьких вірувань українських предків. Саме Кий — “творець блискавки”. Громовержець. Разом зі Шekom, що ховає тлінне людське тіло, Хоривом — життєдайним сонцем і Либіддю — Ранковою Зорею увінчують місто над Дніпром. Вражений величчю Києва, видатний французький письменник Оноре де Бальзак порівняв побачене з вічним Римом...

На початку презентації присутні вшанували пам’ять видатного українського мовознавця Івана Ющука, з якими Вадима Пепу єднало багато років творчої дружби.

Василь КУШЕРЕЦЬ, голова правління Товариства “Знання” України, член-кореспондент НАПН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Вадим Пепа — син одвічних хліборобів, народився в колишньому райцентрі Драбів Полтавської, а з 1954 р. — Черкаської області. Ще старшокласником відчув покликання до літературної творчості. У зошит записував дотепне від земляків та рідної баби Наталки, котра, казали, вродилася з приказками на язичі. Окрилив надрукований у районній газеті відгук за його підписом на виставу в місцевому клубі драматичного театру з Черкас. На “відмінно” закінчив десятирічку.

Вступив на тодішнє відділення журналістики філологічного факультету Київського державного університету. На четвертому курсі, коли Микита Хрущов викривав “культ особи й діяльності Сталіна”, студент не приховував “крамольних” думок. Не остерігався, що університет був напханий сексотами. Один із них постарався викрасити заповітний зошит і передати “куди слід”. На третій день після зникнення зошита Вадима викликали до ректорату.

Члени університетського парткому вчитувалися в передруки зі злочасного зошита. Професорів і доцентів шокувало закінчення вірша, присвяченого Тарасу Шевченку:

*А поки що спи, Тарасе.
Прийдемо збудити,
Як почнем кайдани рвати
І волю кропити.*

З “вовчим білетом” Вадим подався “перевиховуватися” робітником “другого розряду” на металургійний завод імені Сталіна в місті Сталіно (тепер Донецьк). Не минуло й двох місяців, як “хрущовська відлига” обернулася “полюванням на відьом”. Міністр оборони Жуков видав указ про дострокову мобілізацію студентів, включених із вузів тодішнього Радянського Союзу, на дійсну військову службу. Вадим відбував муштру разом із вигнанцями з вузів Білорусії, тодішньої Молдавії, Вірменії, Грузії, Азербайджану в місті Бузулук Оренбурзької області та на горезвісному Тоцькому полігоні, де 1954 року було випробувано за напояганням того ж Жукова скинуту з бомбардувальника атомну бомбу. “Розумники” з навчальних закладів Москви й Ленінграда та “от Москви до самых до окраин” ковтали радіацію, про яку нічого ніхто не віділи, на Далекому Сході поблизу уранових шахт. Так радянська влада дбала про спадкоємність поколінь.

Творче натхнення не давало спокою сповненому життєвої сили Вадиму. У До-

Хто він, Володар Грому?

Лавреат літературно-мистецьких премій імені Івана Нечуя-Левицького та імені Олеса Гончара, письменник Вадим Пепа презентував у Національному музеєві літератури України свою нову книжку “Володар Грому”.

Як зізнався автор, своєю новою роботою він вкотре намагався довести, що “ми на цій землі вічні”, від самого створення світу.

Директор геополітичного центру “Євразія” Михайло Гречка зазначив, що об’їздив багато країн, але такої родючої землі, як в Україні, не бачив ніде. Тут живуть духовно багаті люди, однак були і залишаються загрози цій землі, людям, імовірно, вони не оминуть і наших нащадків. На переконання пана Михайла, автор не випадково обрав таку назву книги — це застереження нам усім.

На думку письменника Віктора Жеченка, Вадим Пепа дослідив місце України серед інших країн світу, з її народом, мовою, культурою і, головне, історією. У виданні зібрано унікальний історичний матеріал.

Голова Київської організації Товариства “Знання” Василь Неволов розповів про діяльність Вадима Пепи для пропаганди наукових знань, про його багаторічну співпрацю з цим товариством і запропонував наступну презентацію книжки “Володар Грому” провести у стінах Університету сучасних знань, аби більше людей мали змогу з нею ознайомитися.

Головна редакторка журналу “Оксамит України” Тамара Маркелова зазначила, що має у своїй приватній бібліотеці всі книжки Вадима Пепи. Вже кілька разів їх перечитувала, щоразу відкриваючи для себе щось нове. Такі видання сьогодні дуже потрібні студентам. Розповіла про літню школу журналістики, яка нині працює при Університеті Державної податкової служби України. Запросила долучитися до її роботи автора презентованої книжки.

Учений-мікробіолог Богдан Мацелюх підкреслив, що книги В. Пепи відіграють помітну роль у вихованні молодого покоління. Прийде час, коли люди почнуть більше цікавитися своїм походженням, своїм корінням. Поступово відбуваються позитивні зміни у свідомості нашого народу, лише хочеться, щоб цей процес відбувався швидше.

Член-кореспондент Національної академії наук України Дмитро Степовик у своєму виступі звернув увагу, що у нас поки що мало написано про період української історії від початку нової ери до Хрещення Русі. Маємо прекрасну язичницьку історію до 988 року, завдання істориків її дослідити.

Через терни — до правди

Письменник Вадим Пепа бере активну участь у діяльності Товариства “Знання” України. До його виступів з нагоди пам’ятних дат, а також у дискусіях, обговореннях важливого, доленосного присутні дослухаються як до виразника української національної свідомості. Вважаю, що самовіддана праця автора значущих творів історичної тематики заслуговує високої оцінки.

нецьку перед його віршованими строфами до малюнків у “Комсомольському прожекторі” зупинялися перехожі. А солдатом надсилав гуморески із солдатського побуту до газети Уральського військового округу. Вони припали до душі вихідцю з України у званні полковника. Перед демобілізацією рядового той поклопотався, щоб рядовий повернувся на факультет, з якого його витурили.

З дипломом і клеймом “національно свідомого” марно сподіватися на успіхи. Протягом семи років у колишньому “Радянському письменнику” спроквола рецензували поетичну збірку за народними мотивами з передмовою вже покійного доктора філологічних наук І. П. Березовського, надрукували у 1987 р. З неабиякими труднощами вдалося опублікувати у 1990 р. в тому ж видавництві прозову книгу історичної тематики “Ключі од вирію”.

З пробудженням української національної свідомості у Вадима Івановича відкрилося “друге дихання”. З’явилися важливі видання історичної тематики: “Україна в дзеркалі тисячоліть” (2006), “Пам’ять української душі” (2012), “Золото Дажбожих вуків” (2015), “Перед очима істини” (2015), “Майстер-клас з імператором” (2017), “Щедрик летить із Києва” (2018), “Віч-на-віч з вічністю” (2019), “Слово про антського короля Божа” (2019), “Володар Грому” (2020). А ще — переклади з польської поезії Бартоломія Зиморовича та низки творів анонімних авторів XVI століття й поетичних розділів об’ємного фоліанта польського просвітителя Мацея Стрийковського “Літопис Польський, Литовський, Жмудський і всієї Руси”. Відтворення сучасною українською мовою поезій Дем’яна Наливайка, рідного брата Северина Наливайка, позв’язчому страченого 1597 р. у Варшаві. А понад те — численні публікації в періодиці.

З основоположних видань — “Віч-на-віч з вічністю”. Це полемічний філософський твір, обсяг — 466 сторінок. В. Пепа веде культурологічний діалог із професором історії та директором Українського наукового інституту Гарвардського університету С. Плохієм, автором опублікованого 2015 року в Нью-Йорку англійською мовою ґрунтовного дослідження, український переклад якого під назвою “Брама

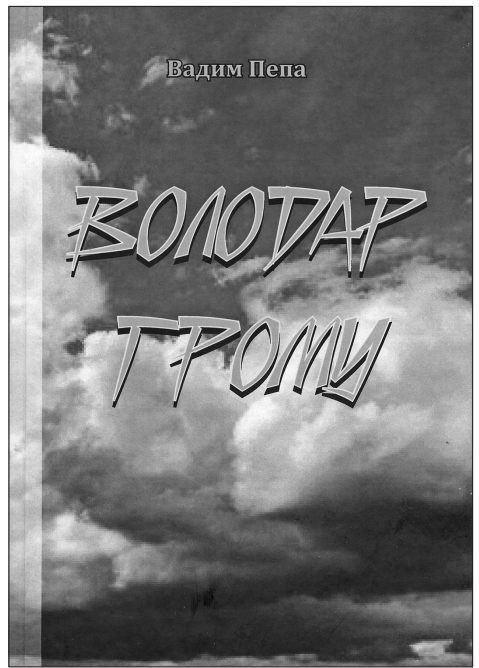
Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності” в 2018 р. удостоєний Шевченківської премії.

У дискусії розкривається глибинна сутність того, що заявив Т. Шевченко за лічені місяці до останнього подиху в зачині поеми “Саул”: український рід суший на білому світі з такою ж давнини, як і вищі створіння “В непробудимому Китаї, В Єгипті темному... І понад Індом і Євфратом”. Суголосно говорила й Леся Українка: “Люди й покоління — се тільки кільки в ланцюг великим всесвітнього життя, а той ланцюг порватися не може”.

На переконання В. Пепи, український рід з першими словами своєї мови зароджувався на вищому березі річки Десни в Мізинській археологічній культурі, вікування якої — XXII—XIV тисяч років до нашої ери. Таку ж, як у Мізині, пізньопалеолітичну стоянку дослідив 1893 р. на вулиці Кирилівській у Києві виходець із Чехії Вікентій Хвойка. Він же на київському Подолі відкрив велике скупчення кісток мамонтів. Велетенські тварини підступалися до Дніпра на водопій, де ставали здобиччю удачливих мисливців.

Єдинокровні роди об’єднувалися в племена. Здатні полювати на мамонтів, північних оленів, носорогів, диких коней та рибуловці й збирачі дармових плодів земних сім тисяч років тому заходилися скородити землю й сіяти жито, пшеницю та всяку пашницю. Матеріальні й духовні здобутки попередників успадкувала Трипільська археологічна культура, яка сама себе пропала. Колядки й шедрівки та пісні донині збережених календарно-обрядових дійств на Різдво, Великдень, Зелену або Клечальну неділю, Купала, Покрову, коли перший сніг припорошує землю, не кажучи вже про зажинки та обжинки одних з перших на третій від життєдайного сонця планети, доносять до сучасності відлуння від прадавніх віків, таких же золотих, як і в еллінів. Посилаючись на невимруші усні пам’ятки української міфопоетики, В. Пепа суттєво поглиблює сприйняття й осмислення української історії, чим доповнює і писемний фактаж “Брами Європи”.

На презентаціях у Національному музеї літератури України, Київському будинку вчених, Національній спілці письменників України високо оцінили “Віч-на-віч з вічністю” Герої України Дмитро Павличко, Анато-

А письменник та журналіст Петро Шульга наголосив, що Вадим Пепа здійснює величезну пошукову роботу в архівах. За останні п’ять років він видав низку книжок.

Завершальним акордом вечора стало привітання Вадима Пепи колективом Національного музею літератури України з нагоди 85-літнього ювілею, який він відзначив цьогогоріч.

лій Паламаренко, голова НСПУ Михайло Сидоржевський, доктор філологічних наук Михайло Наєнко, авторитетний мовознавець, заслужений працівник науки і техніки України Іван Ющук, поет і народний артист України Вадим Крищенко, доктор філософських наук, професор Державного університету телекомунікацій Володимир Ятченко, письменники й водночас відомі вчені — доктор медичних наук, член Національної спілки художників України Анатолій Радзіховський, мікробіолог, член-кореспондент НАНУ Богдан Мацелюх... Під час обговорень я підтримав основоположні ідеї у творчості В. Пепи, які пробуджують українську національну свідомість. Поет Дмитро Павличко оцінив подвижницьку працю письменника таким віршем:

*Для мене Пена — це тепер Pená!
Дух Франції, що королів стинала,
Живе у ньому. Він — людина не сліпа,
Усіх трагедій бачить він начала.
Трагедії свого народу, як стрілець УПА,
Він бачить. І не пише, а волає.
Якщо ти меч, не будь же, як сапа,
Мій дорогий, мій рідний, любий краю!*

Від Вадима Івановича знаю, що прозріліві думки навідуються до нього, коли він вночі пробуджується від сну. Є мудреці, котрі запевняють, що якраз тоді декому відкриваються приховані таємниці Всесвіту. Не дай Боже, щоб далекосяжні міркування глухнули, як голос волаючого в пустелі. З душі й серця української еліти через усілякі згубні причини вирвано з корінням пам’ять про пережите за неміряні тисячоліття доісторичного періоду буття. А воно ж мало бути таким же, як і в еллінів з їхньою дивовижною міфологією, як і в “синів Ізраїля”, котрі в Біблії спілкуються своєю природженою мовою із Всевишнім...

Генна пам’ять незглибима. Хай там що, іскри сокровенного змигують і зблискують, як золоті дрібки, в густому тумані неприступної, здавалося б, давнини. Їм судилося таїтися в предковичних звичаях, легендах, переказах, казках, в одвічній символіці рукотворного, зокрема у тканні, вишивках, килимарстві, а також у забобонах, голосіннях, нашіптуваннях, приказках, прислів’ях, примовках і в обрядах при народженні, під час весіль, відспівувань покійників.

Міжнародний валютний фонд заявляє про ймовірне суттєве зменшення населення в Україні. Боротьба за існування на земній кулі загострюється, як ніколи раніше. Українській національній свідомості необхідно не згинатися в три погибелі “In Slavēnia Tetta” — в “Рабській землі”, а випростуватися на повний зріст. Кому ж, як не одному з найбільших європейських народів, утверджуватися в жорстокій юдолі земній рівним серед рівних і вільним серед вільних?

Сергій ГАЛЬЧЕНКО,
літературознавець,
заслужений працівник культури України

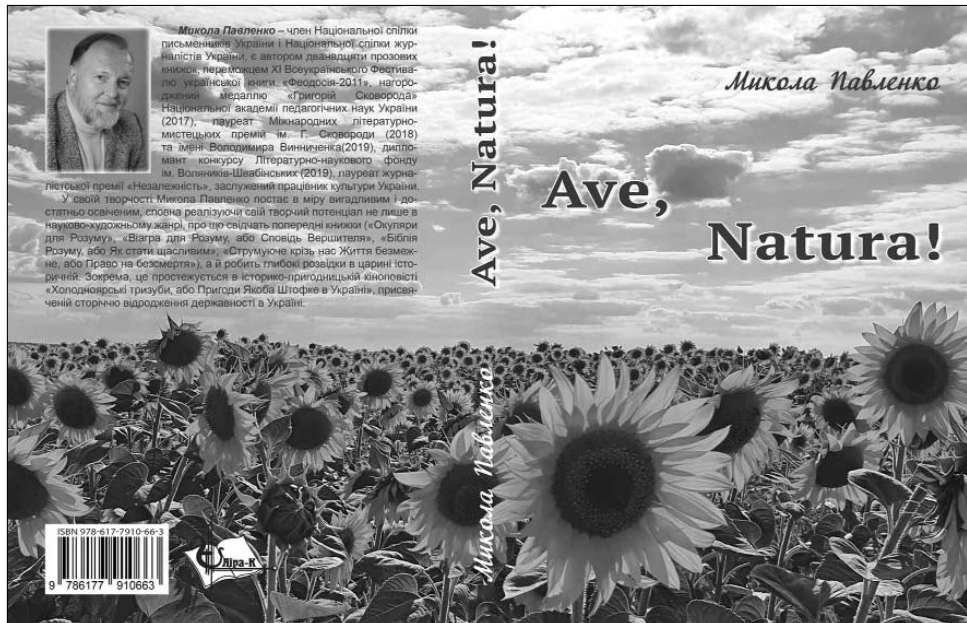
Мені пощастило відкрити творчу постать прозаїка Миколи Павленка після прочитання ще в рукописі історико-пригодницької кіноповісті “Холодноярські тризуби, або Пригоди Якоба Штоффе в Україні” та повісті “Хочу спокою, світла, миру і добра”, до яких уже була написана прекрасна передмова заслуженої журналістки України Лідії Рижкової. Книжка вийшла у Видавничому центрі “Просвіта” в 2018 році з додатком моєї післямови “Літературні версії історичних подій”.

Захоплення після прочитання рукопису я висловив автору усно, і він запропонував викласти це на папері. Так з’явилася післямова, хоча, чесно кажучи, сам не люблю читати передмов (так званих “паровозів”) до чужих книжок. Добре, коли до талановитого твору пише передне чи вступне слово небезталанний колега по перу, який зумів не лише прочитати, а й відчувти в тексті (і в підтексті) те, що вистраждав автор.

Після “Холодноярських тризубів” я знову повернувся до раніше прочитаних книжок М. Павленка: “Віагра для Розуму, або Сповідь Вершителя”, “Біблія Розуму, або Як стати щасливим”, “Струмуюче крізь нас Життя безмежне, або Право на безсмертя”. І друге прочитання (після першого, можливо, дещо поверхового, бо я не дуже захоплювався науковою фантастикою) дало мені змогу відчувти через популярну, інтригуюче викладену інформацію — реальну фантастику нашого життя-буття. Зрозуміло, що людство заслуговує на щось вище і більше, але часто необдуманого діяльності не надає можливостей для повноцінного і щасливого існування.

І ось — знову зустріч із новою книжкою М. Павленка “Ave, Natura!”. Кілька новел й оповідань і повість “Історія Медж Роджерс, або Як не тхнути скунсом”. Вже вкотре автор дивує, а скорше зачаровує читача і несподіваними сюжетами, і неординарними героями. Скажімо, новела “Ave, Natura!” й оповідання “Заметіль” — твори, в яких відчутні громи і відлуння сучасної війни, і бажання автора показати людям шляхи відвернення її жахливих і катастрофічних наслідків, коли руйнуються творіння людських рук і розуму, знищується природа і найстрашніше — руйнується

Штрихи до картин минулого та сьогодення

людська психіка. Молода і красива жінка Зося (оповідання “Заметіль”) втрачає психічну рівновагу від пережитого навіть при наближенні до трагічного театру воєнних дій. Але жінка ще може повернутися до нормального психічного стану в мирній атмосфері, коли прийде з фронту її чоловік, покликаний захищати Вітчизну, а відтак, змушений вбивати агресорів. Психіка майбутньої матері не витримує ударів жорстокої долі, але залишається надія, що все стане на свої місця, коли буде мир і відновиться сім’я як основа кожної держави.

Мініатюрна новела “Ave, Natura!” — це художні нотатки психологічного стану сучасного воїна, який опинився за лінією розмежування на Сході України, і після короткого сну-відпочинку в майже зруйнованому воєнними діями будинку зі слідами чийогось сімейного добробуту й за тишки їде в старий сад, де відчуває всеперемагаюче торжество вічної як світ Природи: “Деся у глибині саду боязко свиснув соловей і, зробивши лише одне філігранне колінце, тут же замовк. У куцах і листі горіхів безтурботно шуміли і вовтузилися горобці, перепурхуючи з місця на місце, і весело цвірінкаючи. Всюди відчувалося розбуяле життя, радість руху, аромати весни і сонця. Життя

в саду вирувало, клекотіло: кожен куцик, кожна гілочка і кожна алея народжували сотні різних звуків, то ледве вловимих і непоказних, то дзвінких, галасливих і несподіваних — мелодійно насвистуваних чи нескладно стрекочучих, схожих на кулеметний тріск. (...) Боже! Яка ж тут утіха і благодать! Давно я не зрів, не зустрічав і не відвідував такого милого куточка землі! Цей сад нагадав мені рідний край. (...) Мені було і сумно, і водночас добре, як давно вже не було за важкі воєнні роки. Лагідна печаль, заспокоїливі роздуми, владно охопили моє єство”.

І раптом герой побачив вирізаний на корі одного з велетнів-дерев напис “Ave, Natura! Добровольці, що йдуть на смерть, вітають тебе!”. Отакою була правда сьогоденного дня, коли там, де “панував дикий танок реготливої, зловтісної і тріумфуючої Смерті”, може відродитися “заможне, красиве і незалежне життя”, радість щастя.

“Все тут розорила, поруйнувала, спустошила і сплюндрувала гібридна війна своєю страшною залізною рукою насильства і грубої сили, — роздумує автор/герой. — Одна лиш Природа пережила все це і залишилася такою ж, як і була...”.

Серед читачів книжки Миколи Павленка “Ave, Natura!” мені вбачаються, на-

самперед, захисники України, які потребують такої літератури, щоб у хвилини затишшя, прочитати бодай кілька сторінок із творів, наповнених любов’ю саме до них. Переконався в цьому на власному досвіді, бо видав у серіях “Бібліотека українського воїна” твори Тараса Шевченка (“Кобзар”, “Свою Україну любіть...”), Володимира Сосюри (“Всім серцем любіть Україну свою...”), а також особливо популярні на фронті “Співомовки” Степана Руданського, гумористичні твори Остапа Вишні і Павла Глазового, що викликали найбільший інтерес у воїнів на Сході, які самовіддано відстоюють незалежність і територіальну цілісність України. Гадаю, ця книжка М. Павленка, в якій є і гумористичні оповідання, знайде своїх читачів на фронті.

“Історія Медж Роджерс...” — це повість із дивовижним і несподіваним, як для українського читача, сюжетом про часи завоювання індіанських племен Канади. Головний герой, закоханий у юну красуню Медж, благородний і жертвний Білл, рятує від аборигенів Медж і її сім’ю, а сам гине в нерівному бою з індіанцями. Дівчина ж через два місяці після трагічної загибелі свого рятівника виходить заміж за боягуза Сема Скотті, що відмовився брати участь у врятуванні сім’ї своєї нареченої, і в напівспаленому селищі відбулося гучне весілля, і “лише стара мати Біллі, сидючи біля тимчасового вігваму, слухала веселий спів скрипок, флейт і валторн, що краля її душу, і невтішно плакала по своєму бідолашному нещасному Біллі, якого вона вже ніколи не побачить живим”.

Читаймо прозу Миколи Павленка, де постають як живі, майстерно змальовані картини чарівної української природи, і яка змушує читача співпереживати разом із автором і героями його творів, що на початку ХХІ століття змушені воювати з підступним агресором.

Кілька творів (“Дикі гуси”, “Голий заєць, або Лисиця-терорист”, “Таємниці заячої тропи”), напевно, сподобалися б і великому гумористу Остапові Вишні, бо їхні оригінальні, не запозичені сюжети і вмотивована поведінка героїв неодмінно створюють у читача гарний настрій і головне — усміх на вустах, якого так бракує в нашому сьогоденні.

Ярослава МЕЛЬНИЧУК,
доцентка ЧНУ імені Ю. Федьковича,
членкиня НСПУ та НСЖУ

Хочу повести мову про нову книгу, яка недавно з’явилася завдяки старанням працівників Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Михайла Івасюка. Це біобібліографічний покажчик “Володимир Вознюк” (Чернівці, 2020), виданий до 70-річчя від дня народження цього знаного українського письменника, заслуженого працівника культури України, лауреата 10 літературних і мистецьких премій, члена Національної спілки письменників України, Національної спілки кінематографістів України, кобилянськознавця, директора Чернівецького літературно-меморіального музею Ольги Кобилянської.

До речі, з рук бібліотекарів ЧОУНБ імені Михайла Івасюка останніми роками виходять покажчики рясно-рясно. Це окремі напрями роботи книгозбірні, яким вона може по праву пишатися. Це, зокрема, покажчики про Євгенію Ярошинську (2018), Михайла Івасюка (2017), Володимира Івасюка (2019), Пауля Целана (2020), Віктора Косяченка (2017), Володимира Михайловського (2019), Віталія Колодія (2019), Богдана Мельничука (2020), Мирослава Лазарука (2016), Лідію Ковалець (2020) та ще кілька.

Нині пильним оком бібліографа оглянуто життєтворчість Володимира Вознюка. Для тих, хто любить цифри: видання містить 747 бібліографічних записів, які згруповано у 5 розділів; на 228 сторінках.

Працювала над книгою авторка-упорядниця покажчика — бібліотекарка І категорії відділу краєзнавства Марія Дудидра. Їй допомагала укладачка веббіографії, завідувачка відділу інформаційних техно-

Про Володимира Вознюка оком бібліографа

логій та електронних ресурсів Галина Добровольська. Редактори видання — завідувачка редакційно-видавничого відділу Іванна Рудько та заступниця директора з питань наукової роботи, заслужена працівниця культури України Марія Довгань.

Завдяки дизайнеру Вікторові Безпальченку, провідному бібліотекареві сектора інтернет-центру біобібліографічний покажчик має фотогенічне “обличчя”. Фотопортрет самого Володимира Вознюка подано на тлі зображення входу до музею Ольги Кобилянської в обрамленні взору гуцульської вишиванки.

Відповідальною за випуск є директорка ЧОУНБ імені Михайла Івасюка Наталія Філяк.

Покажчик відкривається коротким, але містким словом “Від укладача”, де Марія Дудидра розповіла про принципи підготовки книги, її структуру, яка складається із таких розділів: “Художні та літературознавчі праці”; “Музейна діяльність”; “Література про життя і творчість Володимира Вознюка”; “Бібліографія”; “Веббіографія”.

Допоміжний апарат покажчика включає псевдоніми В. Вознюка, іменний покажчик та список оглянутих періодичних видань — 46 газет і 20 журналів.

Думаю, всіх зацікавлять світліни з родинного архіву поета — музейника “Фотоміт життя” (28 фотографій) і “Творчий шлях у книгах” (26 фото обкладинок).

Супроводжують книгу дві передмови пера його добрих друзів, колег по перу. Перша — “Розмисли край битого шляху” авторства письменника, журналіста, заслуженого діяча мистецтв України Мирослава Лазарука розкриває обставини їх-

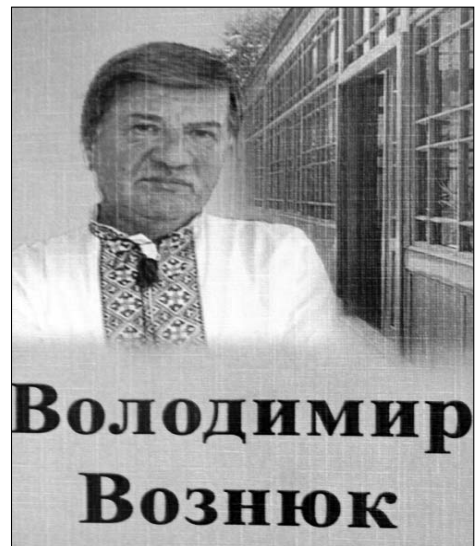
нього знайомства з Вознюком, характеризує різноаспектність творчого обдарування, проте наголосив, що в першу чергу його друг — тонкий лірик.

А український поет, член НСПУ Василь Рябий у слові “Струни світанкового почуття” зауважив: “я мав змогу переконатися, коли Володимир читав свої вірші перед аудиторією, що чули його з першого слова, все розуміючи і приймаючи за свого, що не всім щастить”.

З великим інтересом читач ознайомиться з “Основними датами життя та діяльності Володимира Вознюка”. Адже практично щороку в нього виходила книжка лірики чи нарисів з кобилянськознавства або культурології. Його творчість визнана заслужено. Він став лауреатом премій, освячених іменами Сидора Воробкевича, Дмитра Загула, Ольги Кобилянської, Павла Тичини, братів Богдана та Левка Лепких, “Князь роси” імені Тараса Мельничука, Романа Федоріва, Івана Огієнка, Олекси Романця, Віталія Колодія.

Працює з липня 1972 р. — у музеї О. Кобилянської, зокрема з 1987 р. — директором цієї духовної оселі письменниці. Більше того, Володимир Аксентійович роки працював ще й викладачем-сумісником курсів “Українська та зарубіжна культура” і “Культурологія” у БДМУ та Приватному вищому навчальному закладі “Буковинський університет”.

Признаюся, що й самій довелося бути слухачкою його спецкурсу “Життя і творчість Ольги Кобилянської в контексті української літератури кінця ХІХ — початку ХХ століття”, який В. А. Вознюк читав з 1989 р. на кафедрі української літератури

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Бібліографічний портрет Володимира Вознюка яскраво увиразнюють передруковані з періодики рецензії на його книги. Їхні автори — Богдан Мельничук, Іван Рижий, Олеся Пашко, Лідія Ковалець, Євдокія Гавришук, Мирослав Лазарук, Ярослава Мельничук, Катерина Міщенко, Роман Кудлик, Віра Китайгородська, Василь Герасимюк, Олена Логінова, Валерія Чорней. Кожен з них по-своєму розкриває ті чи інші аспекти творів Володимира Вознюка.

На завершення пропоную висновок, який зробив Мирослав Лазарук у передмові: “Ніщо так Володимир Вознюк не цінує, як любов до людини і до Бога! Тож нехай йому таланить на цьому гостинцеві!”.

З роси й води, Надіє!

Живе понад 40 років у селі Гореничі на Київщині зовні непримітна жіночка, малослівна, сором'язлива, з теплим поглядом і привітністю до всіх, але ніби в якомусь загадковому світі невимовлених слів і понять.

*Я живу в іншому світі.
Там струмки, небо і вітер...
Я живу світом не вашим,
Я живу світом багатшим...
...Бачу чорні, обдурені руки,
Бачу тисячі доль окрадених,
Бачу совість, убиту зрадами,
Бачу — дурість панує над розумом,
Бачу щирість, прибиту морозами...*

Мова про Надію Кир'ян, сучасного поета-лірика, членкиню Національної спілки письменників України, лавреата премії імені Олени Пчілки, багатолітню редакторку видавництва “Веселка”, журналістку тижневика “Слово Просвіти”. Вона працює серед нас, ділячись своїм вистражданим і невтомним словом, випростуючи натруджені долоні, несучи нам розраду, моральну втіху, співчуття, підтримку духу нашого, свою особисту правду, оздоровлюючи нею наше суспільство.

*Цьому повірять чи не вірять?
Невже це так збіднів народ,
Що ковбасою стали мірять
Любов і ніжність, і добро,
І рідний дім, і рідні квіти,
І вогнище, що догоря...*

Що прожила ця людина, яка, ніби присоромлюючи, пише за всіх нас свої поетичні сповіді, роздуми? Ця полтавська від роду, а гореницька за життям мислителька пройшла власними кроками страдництво шістдесятників, де тільки і як тільки доля її не випробовувала, а зберегла цю тендітну глибинну душу. І виключенням з Київського державного університету за вільнодумство, і челябінськими дорогами, і поверненнями знову й знову до омріяного столичного навчання і невпинного мислення та висловлювання...

*...Я по краплині віддала любов,
Частинку вітру і частинку полю,
Немов із серця виточила кров.
Вже не штормить. І вже немає болю.*

Усе ще штормить і не відболіло з її таланту не все, хоч книжок вона опублікувала чимало. Це збірки поезій “Лелеки”, “Вечірня жінка і ранкова жінка”, “Невеселі думки”, поетичні дитячі томи “Українська абетка” та “Неслухняна абетка”, “Сповідь стоніжки”, дивовижна збірка поезії та публіцистики “Чиста криниця”... Не говоримо вже про численні авторські переклади з інших літератур.

У привітній залі гореницької бібліотеки 29 червня 2021 року влячні читачі зустріли свою талановиту землячку квітами, оплесками і озвученням написаного нею поетичного слова:

*Не втримаюсь на щасті.
Тільки мить,*

*Лиш мить щаслива,
Як весняна злива,
Струною сонця
В пальцях задзвенить...*

Дзвеніли душею зігріті слова поваги і вдячності Надії Кир'ян бібліотекарки Тамари Дмитрівни Кравченко, яка стала красномовною ведучою зустрічі і запрошувала до слова всіх, хто бажав висловити вітання ювілярці. Це Антоніна Іванівна Доброва, викладачка школи мистецтв; Тамара Миколаївна Бігун, громадська діячка; Оксана Діброва, вчителька-філолог, письменниця і поетеса; Галина Петрівна Бикова, кандидат філологічних наук, почесний професор Пекінського університету; Любов Василівна Гудзь, вчи-

Олена О'ЛІП

Передусім дякую Надії Чорноморець за привілей бути однією з перших читачок її підсумкової поетичної збірки “Знайти себе...”. Розкошуючи в цих віршах, запитуєш себе: яка ж вона, поезія Надії Чорноморець? І відповіді не баряться: жива і конкретна, свіжа і щира, геть-чисто позбавлена банальності, абстрагування, “котурнів” та “води”, напрочуд тонко нюансована — у змалюванні образів та передачі емоцій, фантастично багата лексично, різноманітна формами (власне, формами сонета, про що далі), зігріта любов'ю до тих дорослих і маленьких, кому присвячені ці рядки, і любов'ю до кожного Божого створіння теж, часом осяяна легкою самоіронічною усмішкою...

Щодо свіжості і конкретності, то приклади самі йдуть до рук. Скажімо, такий сонет:

*Аеропорт. Сніжить. Похмуро-ранньо.
Дрімать літаки блакитнохвості.
В котромусь зараз помандрую в гості.
Позакордонна — в просторі чекання.*

*В надхмар'ї — сонце — в білім океані.
В ілюмінаторах — мережані набрості.
Пливка одноманітність високості.
Лиш в зонах турбулентності хитання.*

*Рябих пастелей клептики і смуги,
Оливкові стрічки, сріблясті дуги,
Здрагаються закрилки на крилі.*

*У сотнях миль розчинені години.
Все ближчі і вагоміші картини.
Й щемливий поштовх — відчуття землі...*

Атрибутика авіаперельоту зображена точно й детально: аеропорт — літаки — ілюмінатори — зони турбулентності — закрилки на крилі... А водночас — скільки тут свіжих поетичних образів: літаки не абиякі, а “блакитнохвості” — “простір чекання” (як метафора буденної зали очікування) — “позакордонна” лірична героїня (готова до польоту понад усіма кордонами і межами) — сонце в “білім океані” надхмар'я — “мережані набрості” на ілюмінаторах (вкрите павороззю скло)... А в терцетах майстерно розгортається неймовірної краси картина землі, побаченої з високості, зменшених відстанню полів, гаїв і річок (“Рябих пастелей клептики і смуги, // Оливкові стрічки, сріблясті дуги...”), землі, яка зрештою, після кількохгодинного польоту, наближається до літака (точніше, літак до неї) і зустрічає його “щемливим поштовхом” — і цей поштовх дарує героїні сонета “відчуття землі”, за якою вона вже встигла ностальгійно скучити, літаючи в надхмар'ї... А який філігранний образ — “У сотнях миль розчинені години”! Тут і

Висловити невимовне

Надія Чорноморець. Знайти себе... — Київ, 2021.

суха математика авіаперельоту, і неймовірний поетизм художнього бачення часу, який спливає в польоті, немовби “розчиняючись” у подоланих віддалях!

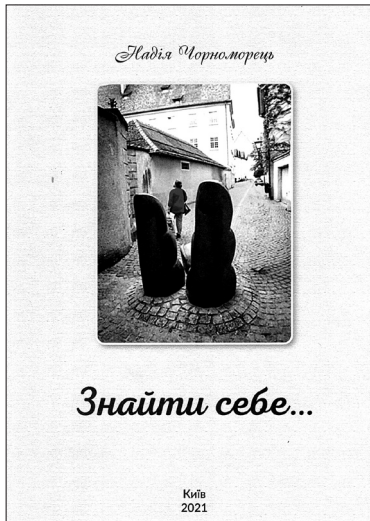
І таких свіжо-конкретних поетичних малюнків у збірці Надії Чорноморець багато. Також на “транспортну” тему сонетоїди “Метро” і “Вокзал”. І тут слід зробити примітку, що в сонетному різноманітті пані Надії лише поодинокі твори є канонічними сонетами (навіть цитованому вище сонетові “Аеропорт. Сніжить...”, написаному 5-стоповим ямбом, можна закинути зайву стопу в 6-му рядку і різнобій у закінченнях: у катренах вони — всуціль жіночі, а в терцетах жіночі чергуються з чоловічими). Загалом відступи від сонетного канону в поетеси можуть бути як фонічні (найчастіше — неточні рими), так і метричні (замість канонічного 5-стопового або 6-стопового цезурованого ямба — інші розміри: ямбічний 6-стоповик, нарощений на цезурі на 2 склади, 3-, 4- або 5-стоповий амфібрахій, 3-іктовий дольник, 3-іктовий акцентний вірш тощо). Але було б неправильно вважати сонетоїд “зіпсованим сонетом”: це окремий різновид сонетної строфи і окремий сонетний субжанр, не випадково ж такий блискучий сонетист, як Микола Зеров, написав низку сонетоїдів, нерідко епіграматичного звучання, і об'єднав їх в окремому циклі. Вочевидь, “сонетоїда мотузні грати”, за висловом Зерова, не лише дають поетові змогу вільніше обходитися з сонетною формою, а й урізноманітнювати сонетну стилістику інтонаціями невимовленої розмови, задушевними, часом іронічними... А ці інтонації в ліриці Надії Чорноморець превалюють, тож не диво, що форма сонетоїда належить до її улюблених. Крім того, вдається поетеса й до побічних форм сонета, які теж антрохи не свідчать про “зіпсованість” сонета, а є усталеними у світовій літературі варіаціями сонетної строфи, і вживання їх говорить якраз про добру версифікаційну школу автора. 3-поміж таких побічних форм зустрінемо в цій книжці перевернутий сонет і перевернутий сонетоїд (де спершу йдуть терцети, а

потім — катрени), а ще сонетино (сонет, написаний розміром, коротшим за канонічний, — тут 4-стоповим ямбом).

Звичайно, свіжість і конкретність образної мови в поезії Надії Чорноморець не обмежується “транспортною” тематикою — вміє вона сказати по-своєму, оригінально й живо, і про любов (прекрасний цикл “Із Пісні Пісень”), і про світ дитинства (не менш прекрасний цикл “Вічні голоси дітей”), просякнутий теплим гумором, і про звичайно-незвичайні картини природи, якот, 3-поміж багатьох чудесних замальовок, “Завія, тополина заметіль. / Нестримна лоскітлива завірюха...” або такий образок:

*Бредеш окрайцями хрусткими
По стежках стертому рядні.
Сліди двокрапками хисткими
Зникають в сонній даліні...*
(сонетино “Бурулька стигла потьмяніла...”)

Уміє авторка і побачити (і висловити!) поезію в таких сферах людської діяльності,

Знайти себе...

Київ
2021

де до неї ніхто, або майже ніхто, ніколи поезії й не шукав, — ідеться, ні багато ні мало, про фізику, яку пані Надія обрала своїм фахом і якій присвятила роки праці в Інституті фізики НАН України, а також про медицину, яку вона споглядає очима пацієнтки, вдячної своїм лікарям та іронічної до самої себе (“Свій садомозохізм вже не приховую”), а ще — про фізіологію, з якої спеціалізується її син Петро! І, захоплено, навіть азартно поетизуючи ці неосвоені поетом сфери, вона й мову

для цього знаходить особливу — на перетині мови поезії та мови науки, пересипаючи свої вірші термінами, знайомими лише фахівцям. А однак і непосвячений читач знайде в цих термінологічних феєрверках насолоду, адже суть їхня — не в академічному мудруванні, а в грі словом, грі віртуозній і захопливій... Отак і народилися премилі образи і тропи, на кшталт:

*Сфазованих атомів рибки замріяні...
...Гарячої плазми характер лукавий.*

(сонетоїд “Все лійки та смерчі...”, присвячений Е. А. Пашицькому, з циклу “А фізиці буяти між наук”)

телька-філолог, громадська діячка; Оксана Олексіївна Хлоп'яча, поетеса, наукова співробітниця Музею літератури України; Василь Іванович Олекса, поет; Олег Володимирович Байдуж, активіст громади; Валентина Павлівна Ноздріна, викладачка школи мистецтв; Людмила Гнатівна Рудь, громадська діячка; Галина Феодосіївна Устенко-Гайдай, заслужений журналіст України.

Цікавими учасниками зустрічі були бібліотекарі п'яти сіл нашої новоствореної Білогородської громади, а старша бібліотекарка Леся Василівна Ковтун, вітаючи ювілярку, вручила їй почесну грамоту від голови ОТГ Антона Михайловича Овсієнка. Щедро, по-земляцьки, з веселим настроєм привітали Надію Кир'ян Микола Петрович Винник, Володимир Анатолійович Іванов, Василь Ростиславович Ревчук.

Але панувала на святі щедра поезія Надії Кир'ян:

*Найкращі дні
цвітуть на самім дні,
На самім дні
вода така прозора,
Що з берега лічити можна зорі,
Які зоріють в сні і навесні...*

Бібліотека-філія села Гореничі

Від редакції. Дорога Надіє Володимирівно! Дякуємо Вам за чудові роки спільної праці в просвітянському тижневику, вітаємо з ювілеєм і бажаємо творчої снаги й сили на багатій та благодійній літці!

До речі, пані Надія написала цілий цикл поетичних портретів учених-фізиків рідного інституту, серед яких і Ернст Пашицький, і до 80-річчя інституту цей цикл видали окремою книжкою, а до збірки “Знайти себе...” авторка включила лише кілька таких поетичних портретів. Тож залишається тільки пошкодувати, що для творів Надії Чорноморець не знайшлося місця на сторінках “Антології лірики українських поетів-учених” (2019, упорядник — Юрій Ковалів).

Лексичні експерименти пані Надії проявляються не лише в плані поетизації наукової термінології, а й у творенні неологізмів (власне, авторських неологізмів — оказіоналізмів). Таке враження, що їй, з її багатим лексичним запасом, усе-таки тісно в словникових рамках — і так народжуються її “довкружжя” (довклля), “захлання”, “взаємоволодіння”, “розмаїть” (іменник жіночого роду)... Або такі лексичні родзинки:

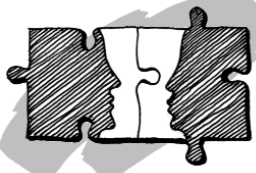
*Муравить вухо лоскітне стебло...
Затерплюлиця мружиться ромашка...
Бешкетування друзів забіястих...
Химерами буденить день хапливий...
Ясеніш світами, де плач не втіша...*
(з Поля Валері)

Полюбляє поетеса і “погратися” звукописом. Може, найяскравіший приклад такої гри — катрени сонета “Мої мовчання — майорять мов мак...”, де майже кожне слово в рядку починається з того самого звука:

*Мої мовчання — майорять мов мак.
Пелюсток племін — плавно опадає,
Самітний сум сонатами спливає —
Самозаймистий стомлений співак.*

*В твоїх тенетах — тріпотливо так.
Терпке терпіння — трунками тримає.
А буднів бриг — барвінково блукає,
В химерних хвилях — вільний аргмак.*

Як і кожний справжній поет, Надія Чорноморець не замикається у власній колбі, а почувається краплиною в океані поезії, — ідеться не лише про її переклади з французьких класиків, а й про перегуки зі спорідненими за духом авторами. Скажімо, її перевернутий сонетоїд “Без Любові...” нагадує — і образністю, і патосом — славетний шекспірівський сонет 66. А перевернутий же сонетоїд “Нехай це буде так — а чом би й ні?...” — подібний образами до того сонета “До лицаря” з “Прочанських пісень”. Очевидно, подібність ця мимовільна — адже обидва твори написані 2000 року, коли ми з пані Надією ще й не здогадувалися про існування одна одної, але тим промовистіший перегук... А от тепер мені теплішає на серці, коли подумую, як мені пощастило знати і читати цю мудру жінку зі скромною усмішкою і фантастичним даром слова, яка не любить банальностей і не боїться висловлювати мовою поезії невимовне...

Просвітянину Павлу Параскевичу – 100 років

Олег ОЛЕКСЮК,
заслужений працівник культури
України, голова Правління
ХОО ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка

Кінець першого місяця літа просвітяни Херсонщини урочисто відзначали не лише тому, що цього дня 80 років тому Українські Національні збори у Львові проголосили Акт відновлення Української держави й створили Українське Державне Правління під проводом Ярослава Стецька, а ще й тому, що старійшина національно-патріотичного відродження на Херсонщині, почесний громадянин міста Херсона, просвітянин Павло Кіндратович Параскевич відзначив своє 100-річчя – в доброму настрої та з новими творчими планами.

Він народився 30 червня 1921 року в селі Лапківці Чорноострівського району Хмельницької області в селянській родині. Після закінчення Одеського механіко-технологічного технікуму цукрової промисловості перебував на службі у Радянській армії.

Павло Кіндратович згадує: “Війна застала нас в Павурських артилерійських літніх таборах, де знаходився наш 231-й корпусний артилерійський полк. 21 червня 1941 року на території нашої частини група артистів Московського художнього академічного театру давала концерт, як раптом пролунав голос: “Бойова тривога!”. Незабаром полк вишикувався у бойову колону і вирушив до державного кордону... Так з першого дня почалася для нас війна”.

У роки Другої світової війни Павло Кіндратович воював у складі зенітного артилерійського полку 1-го Українського фронту.

Пройшов горнило війни в боях, визволяючи від німецьких окупантів Прикарпаття та Закарпаття, Польщу, Словаччину та Чехію. На війні доля звела його з українським письменником Олегом Гончаром. Понад 60 років літературознавець Павло Параскевич присвятив дослідженню та вшануванню творчості Олеса Гончара. А здружила їх відвага і взаємодопомога під час бойових дій. Павло Кіндратович повернувся з війни справжнім героєм. Його мужність відзначена нагородами: орденами “Вітчизняної війни” II ступеня і “За мужність”, медалями “За відвагу”, “За перемогу над Німеччиною” та ін.

Після демобілізації 1946 року Павло Параскевич вступив до Ужгородського державного університету на філологічний факультет (українське відділення), який закінчив з відзнакою 1951 року, коли йому виповнилось тридцять.

Працював учителем української мови та літератури у школах Ужгорода, навчальних закладах Хмельницької області. Успішно захистив кандидатську дисертацію на тему “Героїка Великої Вітчизняної війни в українському романі 60-х рр.”.

Після аспірантури, у 1968 році, почав працювати викладачем, а трохи пізніше – старшим викладачем української літератури у Херсонському державному педагогічному інституті. Справедливий, добрий, щирий Павло Кіндратович став наставником кількох поколінь науковців, учителів Херсонщини і не тільки. Колега по педінституту та першому осередку Товариства української мови у Херсоні, доктор педагогічних наук, професор Марія Іванівна Пентиліук зазначає, що “Павло Кіндратович – людина великої душі, розуму, широкосердна, талановита людина, яка прожила складний, але благородний вік”.

Від 1977 до 1988 року Павло Параскевич очолював кафедру української літератури.

Від 1989 року підтримує ініціативу колег з інституту та Херсонського музичного училища і активно проявляє свою громадянську позицію в лавах Товариства української мови, а пізніше і в Херсонському обласному об'єднанні Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Паралельно з громадською діяльністю Павло Кіндратович активно займався і науковою роботою. Він опублікував посібники “М. М. Коцюбинський. Життя і творчість в портретах, ілюстраціях, фотографіях, документах” (Київ, 1968), “Микола Чернявський. Життєвий творчий шлях” (1993), “Сторінки

літературної Херсонщини” (2 випуски), “Олесь Гончар і Херсонщина” (2 видання) та понад 180 літературних публікацій в ЗМІ України. Друкувався в журналі “Українська мова та література в школі” та республіканському збірнику “Українське літературознавство”.

П. К. Параскевич працював у Херсонському державному університеті до 2003 року доцентом кафедри української літератури та кафедри українського літературознавства. Від 2005 року і до тепер Павло Кіндратович Параскевич – член редколегії “Вісника Таврійської фундації”.

За багаторічну плідну працю був нагороджений Почесним знаком “Відмінник народної освіти УРСР”, йому присвоєно звання “Почесний громадянин міста Херсона”, “Почесний професор ХДУ”, а 30 червня 2018 року відповідно до рішення Центрального правління ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка Павла Кіндратовича нагороджено медаллю “Будівничий України”.

Він донині долучається до Гончарівських читань, наукових конференцій, засідань артлабо-

раторії “Українська Хата – талантами багата”, де шанують рідну мову, де вчитуються в рядки Олеса Гончара.

У народному зразковому музеї історії ХДУ відкрито експозицію, присвячену 100-річчю ювілею Павла Параскевича.

У свій 100-літній день народження Павло Кіндратович, вдало опанувавши Інтернет, переглядав численні привітання від колег та десятків тисяч його колишніх студентів.

Ювіляра привітали особисто ректор Херсонського державного університету, депутат Херсонської обласної ради Олександр Співаковський, секретар Херсонської міської ради Галина Лугова, доктор філологічних наук, академік Ярослав Голобородько, кандидат філологічних наук Володимир Демченко, колеги з ХДУ та інші.

Мені також пошастало від імені Правління ХОО ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка та працівників Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеса Гончара 30 червня привітати ювіляра вдома і побажати йому миру, здоров'я та літературознавчих перемог.

Богдана КОВАЛЬЧУК

Після щедрих дощів другий день Зелених свят видався погідним і сонячним. Запланований IV обласний просвітянський фестиваль “Історія України в українських народних піснях” мав відбуватися на площі біля ОНД “Просвіта”, тож хороша погода була дуже доречною.

Біля входу сяяла різними кольорами виставка членкині “Жіночої громади” Галини Мельничук “Вишивана Україна”, довкола в зеленому маєві – яскраві декорації. Присутнім вручали програму фестивалю і тижневик “Галицька Просвіта”.

Звучить марш запорізьких козаків, починається театралізоване дійство гетьманів України – Морозенка, Богуна, Хмельницького, Мазепи (в ролях – І. Семак, В. Жовтюк, А. Фуштей, М. Колковський). До присутніх звертається гетьман Богдан Хмельницький:

*Примчав я з іншої доби
До вас, панове, на розмову.
Невже ви й досі ще раби?
Невже обмануті ви знову?
А я ж надіявся, що народ
Мій козакує, мов у раї...
А він годує всіх заброд
І сам спокійно вмирає...*

Повстанською композицією “На Зелені свята” фестиваль відкрило тріо “Сузір'я” у супроводі музик з Городенки під керівництвом В. Гульятя. Великою і різноманітною була програма народного аматорського фольклорно-етнографічного гурту “Пісенне перевесло” (керівник – Володимир Соболевський) обласної організації “Жіноча громада”, який нещодавно отримав звання “народного”: повний склад, окремо чоловічий, жіночий квартети, дуети – все додавало цілісності програмі.

Оспівували подвиги героїв

Тепло сприймали глядачі виступ керівниці Клубу обдарованих дітей Руслани Денегі, директора Будинку культури з села Березівка Ярослава Медвейчука. Відзначилися з новим керівником Оленою Поглед і учасники народної хорової капели “Бескид” обласного товариства “Лемківщина”, виконавши пісенні твори “Ой на горі дубина”, “Ей крочком, коні, крочком”.

У фестивалях завжди бере участь хор “Берегиня” Союзу українців (керівниця – Раїса Романюк), бо їхні союзники в різні часи історії України зробили значний внесок для здобуття України. Мелодійно виконало пісню “П'є журавка воду” тріо “Гроно кали-

ни” з Микитинецького Народного дому (керівниця – Наталія Тимошук).

Були в історії України і часи визвольних змагань, зокрема, подвиги Повстанської Армії. Улюблену пісню наших батьків і дідів періоду УПА “Світить місяць” нагадав присутнім Андрій Фуштей. Добре підготував до фестивалю хор “Фронтіві друзі” заслужений працівник культури України Віктор Поліщук. Учасники хору, поважного віку люди, ще пам'ятають роки Другої світової війни – їхні пісні про це.

У нашому місті мало таких чоловічих хорових капел, як

“Сурма” імені Богдана Волосянка Національного медичного університету, якою керує Володимир Савчук. Програма змістовна, спів злагоджений, виконавська майстерність на високому рівні. На фестивалі капела запропонувала твори “Там на горі, на Маківці”, “Сусідка”, “Не поря”.

На завершення фестивалю мало слово журі: членкиня Ради обласної “Просвіти”, доктор мистецтвознавства, професор, заслужений працівник культури України Ганна Карась, доцент Прикарпатського національного університету, заслужений діяч мистецтв України Володимир Савчук, доктор філософії, заступник завідувача кафедри мовознавства Національного медичного університету, голова Івано-Франківської міської “Просвіти” Марія Гуцол та керівник церковного хору церкви Святого архієпископа Михайла, учасниця Гуцульського ансамблю пісні і танцю, керівник тріо “Гроно калини” Микитинецького Народного дому Наталія Тимошук.

Вони нагородили учасників фестивалю подяками і збірниками пісень “Здобудеш державу – чи згинеш в борні!”, який упорядкувала завідувачка культурно-масової роботи обласної “Просвіти”, організаторка і ведуча заходу Михайлина Боднар, а видало просвітянське видавництво.

Наталія САВЧУК,
членкиня правління
Рівненського обласного
об'єднання ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка

У Рівному відбулася презентація “Спадкоємців”. Таку назву має книга нашого земляка, академіка Миколи Жулинського, видана за ініціативи Рівненського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка та за сприяння Товариства Української Мови в Чикаго (США).

Видання є творчим відгуком на художньо-публіцистичні дослідження рівненських (волинських) письменників Євгена Шморгуна, Миколи Руцького, Святослава Праска, Йосипа Струцюка про національно-визвольні змагання українського народу у ХХ–ХХІ століттях.

На презентації в найстарішій залі Рівненського обласного краєзнавчого музею, як зазначив ди-

СЛОВО ЗЕМЛЯКА

ректор Олександр Булига, були присутні автор книги Микола Жулинський, рівненські письменники, дослідники національно-визвольних змагань на Рівненщині Євген Шморгун, Микола Руцький та колега з Харкова Леонід Тома, а також просвітяни, інтелігенція краю, небайдужа до національної історії.

Зі вступним словом виступив ініціатор та організатор презентації, голова Рівненського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Іван Ветров, автор передмови до “Спадкоємців”. Очільник “Просвіти” розповів про ідею створення книги, представив гостей.

Учасники презентації радо привітали автора Миколу Жулинського, нашого земляка, уроджен-

ця Демидівщини, знаного в Україні та за її межами директора Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, доктора філологічних наук, академіка НАН

України, президента Міжнародного громадського об'єднання “Волинське братство”.

Зв'язок Миколи Григоровича з малою батьківщиною впродовж

усього життєвого шляху відчували земляки в огромих справах для рідної Волині, до яких причетний достойник. А книга “Спадкоємці” є суголосною з літературними доробками побратимів-земляків. Та й сам автор, окрім критичного аналізу творів рівненських письменників, ділиться з читачами болем пережитого, власними баченнями боротьби і праці задля Української державності.

Модераторка заходу Наталія Войтович (Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека) ознайомила присутніх із творчим доробком учасників презентації, акцентувала увагу на згадуваних у “Спадкоємцях” “Громовому дереві” Євгена Шморгуна та “Ми у вічі сміялися смерті” Миколи Руцького. Самі ж письменники у виступах розповіли про копітку дослідницьку роботу, яка передувала написанню книг.

Упродовж автограф-сесії всі присутні отримали книги, презентовані обласною “Просвітою”.

Петро МЕЛЬНИК,
член НСЖУ, багаторічний
редактор “Колоса”, м. Заліщики

Не будемо категорично стверджувати, що найвлучніше, найметафоричніше про певний місяць року можуть висловитися тільки ті, хто в тому місяці народився. Однак (для прикладу) і Надія Григорівна Красоткіна (Шайнюк) – волинська поетеса та педагог (день народження 26 серпня), і відомий американський письменник-фантаст Рей Бредбері, котрий народився 22 серпня, всіма фібрами своєї душі та обома руками голосують за серпень. Зокрема, учителька з Луцька безапеляційно заявляє, що “краса природи, щедрість віковична – серпневий день – струмусь же теплом”, або ж “почався серпень – літня казка, де стільки радості й чудес”. А її американський колега по перу навіть на початку осені в розмові з другом захоплено вигукнув: “Відчуваєш, яке повітря? Серпень повернувся!”

Не дивно, що відомий український археограф, публіцист, доктор історичних наук, заслужений діяч науки і техніки України, один із багатьох в'язнів сталінського терору, світлої пам'яті Ярослав Романович Дашкевич у своєму романі “Постаті” з приємністю згадає одне з багатьох літ свого життя, а саме – липень-серпень 1943 року. Сімнадцятирічний юнак переживав тоді важке й тривожне літо у місті левів та собору св. Юра. “Моїй мамі (Олена-Марія Степанів – вчена, педагог, перша в світі жінка, офіційно зарахована на військову службу в званні офіцера, чотар УГА – **П. М.**) вдалося роздобути дві, кажучи пізнішою мовою, путівки до пансіонату “Аріадна” в Заліщиках”.

Хоч і з труднощами, бо то ж був окупаційний режим, поїздом добралися у чарівне місто над Дністром. “Потрапили, – як згадає пан Ярослав, – у трохи нібито інший, веселіший і безтурботливіший світ... Двоповерхова вілла Українського центрального комітету “Аріадна” стояла недалеко від низького лівого берега Дністра. Директорував у ній колишній офіцер Української галицької армії, якого всі титулювали “пане сотнику”. Чисто, просторо, величкі вікна, велика їдальня і відносно непогана, як на воєнний час, кухня. Кімнати на першому і другому поверхах... Мешкали ми на другому поверсі справа; на цьому поверсі зліва був Євген Маланюк

Заліщицькі вакації Маланюка

з дружиною та сином, що приїхали з Варшави...”

Не хочеться відразу зосереджуватись на ідейній і тематичній спадщині Євгена Філімоновича: про все це багато писано і мовлено (див. Енциклопедія історії України, Філософський енциклопедичний словник, Енциклопедія українознавства, а також у працях Г. Сивоконоя, Л. Куценка, І. Гуцака, В. Шелеста, Ю. Лавриненка, С. Білокона, С. Грабовського, Е. Циховської, В. Жадько, М. Крупача, В. Панченка та багатьох інших). Але обминути спогади Ярослава Дашкевича не вдасться, бо саме в “Постатях” на сторінках 545–547 він описав свої враження про “подільську Рів'єру” – як тоді любили називати наші барвінкові Залішки над Дністром, – та спогади про високого красеня, кремезного і життєрадісного Маланюка, котрий потягом прибув зі столиці окупованої Польщі, де був знайомий із такими літераторами, як Ю. Липа, О. Теліга, Ю. Косач, Д. Донцов, Ю. Тувім, Я. Івашкевич, Я. Лехонь...

Варто сказати, що від середини 1930-х років у Польщі курсували так звані “автомобілі”, тобто залізничні люксові вагони на тязі двигунів внутрішнього згорання. Аеродинамічна форма та висока швидкість (100–110 км/год) посприяли їхній назві – “люкс-торпеда”. Такі швидкісні потяги були дорогими і з'єднували залізницею, скажімо, Краків і Закопане, Варшаву і Залішки, тобто стару й нову столиці Речі Посполитої з відомими на той час польськими курортами, а також Краків-Варшава, Катовіце-Варшава, Львів-Закопане, Львів-Борислав.

Не встановлено дослідниками життєпису “імператора залізних строф” (так образно, але заслужено називали Євгена Філімоновича читачі й літературознавці ХХ віку), чим поет їхав з Варшави до Заліщиків. Сьогодні відомо лише, що на липень-серпень 1943-го року він приїздив до цієї чарівної перлини Наддністрів'я вдруге: перший раз відпочивав у тій же “Аріадні” також у серпні, але ще 1936-го року. До речі, тоді ж – але у віллі “Вікторія” – в Заліщиках відпочивала Олена Теліга, чії за гостини залішани також відзначили меморіальною дошкою на стіні вілли, як і Маланюкові – на стіні “Аріадни”.

З творчого доробку того часу Євгена Маланюка залішанам найцікавішим є цикл поезій “Над Дністром” (три вірші). А ще спогади старожилів про той період, котрі – певна річ – не стільки стосуються зокрема Євгена Філімоновича – адже він не один відпочивав на Дністрі, як взаємозв'язків “льокаторіїв” (так називали тоді гостей міста – **П. М.**) та місцевих жителів. Їх неодноразово друкував районний часопис “Колос”. Заліщицькі журналісти збирали цікаві оповідки про творців красного письменства чи музичних опусів, які в цьому зорному полумиску над Дністром проживали (як приміром, Осип Маковей, Омелян Попович, Михайло Гайворонський, Петро Ковальчук) або перебували-гостили певний час (скажімо, Василь Стефаник, Джон Рід, Олег Ольжич, Ян Каспрович, Юрій Федькович, Євген Коханенко, Соломія Крушельницька, Ірина Вільде, Степан Скрипник, Микола Пушкар, Євген Петрушевич, Євген Маланюк та інші).

Ярослав Дашкевич також згадає, що навіть у буремних роках Другої світової бойни в глибокому куточку окупованої німцями території відпочивали, так би мовити, богемні особистості. Виявилося, що у віллі (зверніть увагу: тільки в одній із близько 20 пансіонатів – **П. М.**) було чимало цікавих людей: “Письменник Юрій Косач із секретаркою, співачка Лідія Черниш – альт, співак Вільховий (Ольховий), що зранку виходив на берег ріки і співав. Акторка Зоя Стадник. Моя родичка (тітка) Ірина Лежогубська – тоді викладач торговельної школи (пізніше доцент Львівського медінституту). Студентка Наталка Павлюченко, що незабаром у Львові стала Ліфіною...”

Що ж вабило сюди людей пера, нотного стану і театральної рамки чи естрадних підмостків? Як свідчить розповідь уже світлої пам'яті Ольги Костянтинівни Плеш, з дому Бортник (відійшла у засвіти на 97-у році життя у листопаді 2020 року) в “Колосі” за 12 жовтня 2012 року, в кінці їхнього городу був пансіонат “Ірена”, куди вона щоранку носила “панам-льокаторіям” молоко, а то й з десяток яєць та свіжі фрукти – черешні, абрикоси, яблука, виноград. “Мій тато – Костянтин Бортник – працював на різних

роботах: обслуговував вілли й пансіонати (а їх тут було чимало!) столярними послугами, налаштуваннями душових кабінок тощо. А мама обслуговувала нашу живність – дві корови, козу, щось зо п'ятишість овець. А я з десяти років, а може, й з восьми носила панам молоко, – розповідала пані Ольга автору статті “Вітаті віри та любові” Ользі Личук. – Мені, молодій дівчині, вистидно було заглядатися на панські забави на пляжі, але у 1936-му я таки бачила гарного високого парубка, який жартував з панянками. Чи то був – як Ви кажете – Євген Маланюк, не знаю. Але його я бачила і влітку якогось із воєнних років – сорок другого чи сорок третього. Він зі світленькою жінкою і хлопцем проживали в “Аріадні”, що недалеко від “Ірени”.

І хоч були тоді Залішки, як описує Ярослав Дашкевич, – “на німецькому (“генерал-губернаторському”) і румунському кордоні, що проходить по середині Дністра”, обстановка тут панувала досить спокійна. Правда, “купатися можна лише біля лівого берега ріки, по якій зрідка прошигують німецькі прикордонники на моторному човні. Зранку і звечора з високого правого берега (буковинського) долітають звуки дзвона і побожні співи – там буквально причеплений до стрімкого схилу невеличкий монастир”. А на заліщицькому березі – “гарний, з сірувато-білим піском, пляж. Недалеко високі дерева, що кидають обмежену тінь. Глибше – поле кукурудзи... Містечко тут кінчається, трохи далі берег заріс високими лозами – для інтимнішого засмагання і для вечірніх розмов”.

А що ж Маланюк? Як свідчить Ярослав Романович у своєму романі, “веселий, радісний, усмінений, він царює цілий день на пляжі. Високий, кремезний, смаглявий, волохатий, життєрадісний. Дружина – маленька, кругленька блондинка з рудуватим відтінком; син – веснянкуватий хлопчик з таким же волоссям. На сонці їм погано – горять. Тому на пляжі далі царює Маланюк. Йому 46 років, він повний чоловічої сили. Довкола нього в'ються жінки, бо він не лише відомий поет. Маланюк сміється, сипле анекдотами...

Косач явно не здатний простояти. Блідий, худий, тендітний інтелігентик ховається зі своєю секретаркою і з друкарською машинкою в тіні дерев. Він диктує, вітерець приносить цокотіння клавішів. Хоча він також чи не в апогеї слави: недавно львівський театр ставив його “Облогу”, і він має право на увагу публіки. Але душею товариства – Маланюк...”

Звичайно, життєрадісний Маланюк не був налаштований на муки творчості у таку гарячу й веселу пору відпочинку, але й перо його не іржавіло. “Десять під кінець перебування в Заліщиках був вечір поета в “Аріадні”, в їдальні на першому поверсі. Маланюк читав свої вірші, також написану там “Присвяту”:

*“Пам'ятаєш, як певно,
як владно
Ти вела лабіринтом любові.
Аріадно моя, Аріадно,
Сонця й літа нестримана
повінь”...*

“Від’їзд із Заліщиків був сумним, – завершує цей світлий спогад автор “Постатей”, – це було прощання з безжурним все ж таки літом. Львів’яни зайняли кілька купе вагона, але Маланюків між нами не було”.

Так тоді не було, однак в українській літературі (як поет), у житті і боротьбі українського народу за незалежність України (як громадянин-патріот, як філософ-аналітик) автор “Стилета і стилоса”, “Земної мадонни” і “Серпня”, “броньбійний публіцист” Євген Маланюк був, є і буде жити оптимістом, бо заліщицькі вакації його були життєрадісними, як і овиди його мрій про незалежну Україну, котру він неодноразово втрачав, але вірив у її майбутнє.

Оце так нашуміли!

Світлана ПРУГЛО,
інформаційна служба НМЗУГ в Опішному

Що відбувалося? Гучні музики, веселий спів, запальний сміх, дзвінкий свист опішненських свистунів і скрип гончарних кругів! Ну як можна пройти повз?!

У Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному промайнула яскрава подія українського літа — Гончарський фестиваль! Цього року в іншому форматі: зміна назви (Регіональний мистецький фестиваль “Феєрія гончарства”) і зміна локації (Національна галерея монументально-глиняної скульптури просто неба).

“Сьогодні Національний музей-заповідник українського гончарства вітає на нашій території гончарів, художників-керамістів, вишивальниць, усіх народних майстрів, які тут присутні. Ми вітаємо учасників фольклорних колективів, які радуватимуть нас своїм співом. Ми славимо гончарів, які з глини й пісень ліпили Україну!” — звернувся до гостей Фестивалю генеральний директор Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному Олесь Пошивайло.

Своєю присутністю й вітальним словом пошанували гостей і фундаторів свята заступниця голови Полтавської обласної державної адміністрації Катерина Рижиченко та заступник голови Полтавської обласної ради Олександр Лемешко. Вони активно підтримують позицію Національного музею-заповідника в прагненні зберегти й розвивати українське гончарство. Саме завдяки фінансовій підтримці Полтавської обласної державної адміністрації та Полтавської обласної ради цього року відбувся фестиваль “Феєрія гончарства”.

“Ми зараз у найкращому туристичному магніті Полтавщини. Мені приємно, що ви не зупиняєтеся у своєму розвитку, у своїй туристичній привабливості. Сюди був відкритий веломаршрут, сюди їдуть люди на масштабні події, але основною привабливістю все одно залишається гончарство. Немає рівних Опішному в цьому. Тому я щиро вдячна Музею-заповіднику, всім працівникам за те, що попри умови, які переслідували нас останні майже два роки, сьогодні ми по-новому звикаємо святкувати, по-новому

відкриваємо такі масштабні події й згадуємо, як це радіти й зустрічатися, а не святкувати в онлайн-режимі. Сьогоднішня подія визначна загалом як для всіх жителів Полтавської області, так і для України. Ми продовжимо традицію щорічних масштабних фестивалів і популяризуватимемо опішненське гончарство на весь світ”, — привітала гостей Катерина Рижиченко.

Щороку в рамках гончарських фестивалів у Опішному, завдяки злагодженим роботі музейників, відбуваються численні заходи. Цього року теж було чим дивувати гостей. Немає значення, які в кого творчі вподобання. Тут знайшлися заняття для кожного. Локації, що працювали одночасно й незалежно одна від одної, дарували максимальний заряд емоціям у режимі нон-стоп.

Міні-ярмарок “Гончарська веселка” був не такий масштабний, як зазвичай, але торгові ряди майоріли від різнобарв’я кераміки, вишивки, речей з дерева й виробів інших видів декоративно-ужиткового мистецтва. Кожен мав змогу придбати сувенір на будь-який смак на згадку про Фестиваль гончарства.

Фольклорний фестиваль “Гончарське перевесло” запаливав дзвінками піснями й палкими танцями й викликав шалену підтримку й бурхливі оплески присутніх.

Традиційно найбільшу чергу збирали павільйони майстер-класів. Бажаючих спробувати себе в ролі гостей проводили майстер-класи з гончарювання, виготовлення свищика, барини, гончарської ма-

льовки тощо. Приємністю стало й те, що гончарювали не лише діти, а й дорослі. І всі з однаковим запалом, неймовірним творчим натхненням працювали над своїми першими глиняними виробами.

Для дозвілля дітлахів діяли одразу кілька розважальних локацій. Одна з них — “Маленькі долоньки”. Тут найменші гості ставали справжнісінькими мистцями: виготовляли глиняні вироби й самі їх розмальовували, опановували гончарні орнаменти на папері, вчилися правильно підбирати кольори.

Учасники Е-літньої академії ГОНЧАРства на чолі з художницею-керамісткою зі Сполучених Штатів Америки Наталею Кормелюк проводили випал РАКУ за японською технологією. Надвичайно цікаве дійство.

Звісно, не обійшлося без найсмачнішої у світі української кухні. Борщ, вареники,

галушки, сладьони, вергуни й інші смаколики вабили своїм ароматом.

“Ми вибралися спеціально на ваш фестиваль, щоб подивитися на роботи талановитих майстрів, купити представлені для продажу вироби. Ми відпочили, скупчилися, погончарювали, наїлися й потанцювали. Ваш Музей — це щось неймовірне”, — поділилася враженнями гостя Фестивалю з Сумщини.

Основна місія Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному — зберігати культурну спадщину України й, зокрема, пам’ятки гончарства. Музей вийшов за межі цієї місії й упродовж 35 років існування робить усе для того, щоб активно популяризувати українське гончарство. Проведення таких фестивалів — один із аспектів цього нелегкого шляху. Завдячуючи активній популяризаторській діяльності Музею-заповідника, згуртованості гончарів різних регіонів України гончарство не занепадало, а розвивається в різних областях України.

“Ось так твориться сучасна українська культура в галузі народного й професійного мистецтва. Це надзвичайно важливо, що ми розвиваємо саме ці вияви культури в Україні, оскільки вони сприяють збереженню національної ідентичності й популяризують наші етнічні символи. Таким чином ми робимо свій внесок у зміцнення української держави й показуємо світу, що ми маємо багату традиційну й сучасну культуру”, — додав Олесь Пошивайло.

Сторінку ще одного Гончарського фестивалю в Опішному перегорнуто. З новими силами й ентузіазмом ми розпочинаємо планувати для вас нову цікаву літню пригоду. Дякуємо всім, хто фестивалював разом із нами! Українці, ми неймовірні!

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

